Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дегз ● ЕРА, 11 СЕНТЯБРЬ, 1980 ШУ. ● № 109 (6239). ● Мах 2 кепиг.

В. И. Ленина цlерагlча Грознениски мехкдаьтта чакхдоахача завода цхьоалагlча декха барт бола коллектив укх тlеххьарча массехк шера хадданза яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я цу предприяте. Бокхагlболча мехкдаьтта чакхдоахаращца дlадоладаь дина гlулакх хьалоаш къонабараща, доахача производственни толамашца царна ийсбалара шоай хьинар кхо ца деш къахьег цар. Цаттабарех цаl я къона технолог Роговская Татьяна.

СУРТА ТIА: оператор Т. Роговская.

З. БАТЧАЕВА сурт.

«Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттеи гази йоахача цехе тlоанаштa низ тlалоаттабара бола операторш болаш къахьегаш ба Лазарева Валентина Васильевнаи Моисеева Валентина Давыдовнаи. Йоккха опыт йолча цар массаза а шоай декхараш цlена кхоачашду. Тlехдика хьокхамаш доахаш хиларах цинненна а дукха совгlаташ тиннад царна.

СУРТА ТIА: хьалха латта операторш В. Лазареваи В. Моисееваи.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Гуйре— кхашка

Укх гуйран деношка балхаш сихденнад колхозийи совхозийи кхашка. Балхаш дика вlаштlехьдаьхан ца йойташ хьажкlаш, дуга, генараш, шекара свеклаш, комсаш, баьцдаарий, доакъара культураш чуэца, гурахьа дуз ялаташ дикагlа йолча агротехнически ханашка дlаде, зlбь аха гlерт юрташкара механизатораш.

Статуправлене беча хоамагlа, укх шера 8 сентябре республике чуийца яьннаяр 3170 гектара тlара хьажкlаш е ялатийна лаьрхlа дlайийнача хьажкlех иттлегlа дакъа. Хьажкlаш чуэцера болх геттара дика лелабу Урус-Мартановски района механизатораша. Цар хьаьльхаl 780 гектара тlара хьажкlаш е чуэца езарех 26 процент. Кхрига чуэця езарех 17 процент хьажкlаш чуийцай Шалински районе. Хьалхарча эзар гектара тlара хlана ийцадац ьвина, вешта аьлча кийсе ахаш чуийцад генараш Гудермесски района боахамаша, хlаьта Грознениски районе боахамаша — пхелагlча дакъе тlара.

Гудермесски районе 916 гектара тlара дуга хьекхад, цунах 460 гектара тlара хьекхар аьрдад.

150 эзар гектар лаьтта кийчдаьд гурахьа ялаташ дlаде. Дерriга лаьтташ аьха дьвннад Ачхой-Мартановски районе, из болх чакхбалла боалл Веденски, Грознениски районашка.

КЕРДА ТОЛАМ

Укх деношка телеграмма кхаьчар Назрановски районе. Из хьаьйтарий адрес — Москва, техникумий главк. Цу тlа баркал оал Назрановски совхоза-техникума коллективо пачхахьалкхенга ялат, шекара свеклаш, генараш дохнара ихе шера плаи кхоачашъярах. Цул совгlа, сон дика толамаш дахарах коллективана СССР юрта боахама Министерствас енний карара нерц тела Цlе байрахх, автобус, 3800 сом преми.

Хlанз чуийна хьажкlаш чуэцаш ба совхоза болхлой. Цу хоамо хьинар айдаь къахьетийт царга.

...5 сентябрь. Iуйре. Сатессаш латтар Ленинеи Къахьегама Цlеча Байракхеи орденаш лелаю Евлоев Махьмад керте латтача Яндарерча № 1 йолча бригаде механизаторш вlашагlихийттача хана. Бийсанна а болх бе йиш хургйолаш шоай техникана эшараш деш боахк уж. Царна юкъе ва совхоза-техникума керттера агроном Султыгов Махьмад а. Цо бокъо а енна хьажкlаш чуэца болалу механизаторш.

— Уж чуэца оаха кийчо яь дукха хи я, — йоах керттерча агронома. — Хlаьта а хьажкlаш чуэца йолаялоахьа кхай тlа ара а яьха комбайнашка хьежар тхо, цига гучадаьнна кхоачамбоацараш дlа а довхаш. Котиев Дауда кхеаь хьажкlаш я хlанз чуэцаш латтараш. 2 сентябре доладеннад тхо уж чуэца. Таханарчи дийннхьи чуийцай 40 гектара тlара яраш. Кхоана Iуйрийна еррига юхейиса 60 гектар чуэцаргья оаха. Хlара гектара тlара фуаль-ьха 45 центнер хьажкlаш яргья яхаш да тхо. Хьажкlаш шоаш йоккхийн фийг билан я.

Хlаьта Дауда звенос тlайийи социалистически декхар хlара гектара тlара 35 центнер чуэцаргья, аьнна да. Хlанз гуш да цар хьинаре къахьийгалга.

Тхо къамаьл деш латташ хьегучаьлар силоса лаьрхlа аьта гlадамаш тlадолаш Мальсагов Султана лелаю хьалхара машин. Дукха ха пладехьа силос чуйоллача ферме дlаяхар етта Тутаев Iайсас, Часыгов Йоакъала, Хамхоев Ахьмеда лелаю машинаш а. Комбайнашта юхе цар когаметта дlаэттар Котиков Абдул-Мажита, Даурбеков Хьамзата, Султыгов Махьмада, Латыров Вахий машинаш.

Цхьа ха яьлча тхона юхе гlолла тlехйоал хьажкlех етта лафет тlехьа а йолаш Падиев Гилане лелаю трактор. Лафеташца комбайнашкара хьажкlаш дlанхухьаш Котиев Махьмад-Сали. Даурбеков Арслангири, Евлоев Салман ва.

Комбайн юхасецача, из фу бахьан долаш сецай ха гlерташ цу сахьате тlаьода совхоза керттера инженер, бригадир. Малагlа бахьан долаш сецай белгал а даьнхе, цигтача де дезар а дийл дlайолайолийт комбайн.

Еха техника тоаеш техухода машин латт кхай тlа бригадир Гандалоев Бембулат, наладчикаш Даурбековгlар Ахьмади Хьажбикари гlулакх деш а болаш.

Пайда боацаш цхьа минут а ха йоврийоацаш вlаштlехьбоьнкаб болх. Кхьметтела деллхьийта механизатораша хlама дуача хапа а юхасоцаяц хьажкlаш чуэцаш йоаха агрегаташ. Цу хане болх бу запасной механизатораша.

Сайрийна ялх сахьат даьнна ха я. Болхлошта тоам хулаш боло хоам бера хьаттара, томараш а тlехьа 150 тонн хьажкlаш чуийцай цу дийнахьа аьнна. хlаьта хlара комбайнера 30 тонн совгlа а яьккхай. Дукха хlама ца эшаш хlаране белха кхо норма терта кхоачашъьяй!

Малх чубуз, баьдъерз. Лотаьча фараша сийрдайоаких бийса. Юха а кердача низаца дlаболабу болх. Бlарччача бийсанна овсирле лакха йолаш къахьег механизаторша.

...Iуйрийна ялх сахьат даьнна ха я. Тlеххьара къовзткъалагlа гектар чанхйоаккхаш ба механизатораш. Кlаьдбеннабале а, шоаш баьнначча толам равза ба уж. Чакхбаьнаб болх. Балха итог еш я. Баьча лоархlамо хьахьокх механизатораша цхь комбайнаца 23 сахьата 60 гектара тlара 300 тонн гаргга томараш а тlехьа хьажкlаш яьхалга. Хlара комбайно 70 тонн совгlа чуийцай. Хlаьта гектара тlара 44 центнер фуаль-ьха хьажкlаш яьлар. Цул совгlа, 300 тонн совгlа силоса лаьрхlа аьта гlадамаш а чудера. Цхьан агрегата норма юкъера лаьрхlача пхезза кхоачашъяьй! Из рекорд я!

— Къаьстта дика болх баьр белгалвакхха сона, — дехар ду аз совхоза-техникума директорага Цокиев Мухтарага. Цо аьлер:

— Цхьанне шоллагlчул дикагlа болх биьб аьнна ала хала да. Цхьабакъда, хьажкlаш чуэца тхо доладелча дешэ хьалхара моттиг йоаккхаш хьавоагlа Хамхоев Габо. Цунна тийлар оаха премеш а. Цхьабакъда, цул дукха тlехьа ца буcаш хьабоагlа Гайсанов Махьмад, Евлоев Юсап, Котиев Дауд, цун сменщик Даурбеков Йоакъап. Нормагlа 4,5 гектар чуэца езача, цар из цифра дlакхоачай 9 — 10 гектарага.

Тlехьа - тlайоагlача хана шоай балха темпаш лох ца еш нийтта дика къахьега дага ба совхоза - техникума механизатораш.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

СУРТА ТIА: совхоза - техникума механизатораш хьажкlаш чуэцаш боахк.

С. ПУГОЕВА сурт.

IАН КIАЛ ДIАДУВШ ДА ЯЛАТ

Доккхий декхараш латт хlанз «№ 15 йолча Грознениский шурий» совхоза къахьегамхошта хьалхашка. Хьатlеэттай гурахьа ялат дlадувла. Уж кхаш итт эзар гектараl совгlа хул тха боахаме хlара шера. Цудухьа цу лоархlамеча гlулакха кийчо е доладелар тхо ка бола ялат чуийца дезарца. Комбайнашта тlеххьа хlана ли аьнна лелар кхашта минеральни, органически удобренеш тувса, лаьтта оаха агрегаташ. Хlанзле ялх эзар совгlча гектара тlа тайсай минеральни удобренеш.

Укх шера чlоагlа теркам тlабахнита леладу оаха ах пара хьисапе лаьтта оахилга. Цу тайпара кийчдаьд укх шера заданегlа бархl эзар гектар хиннача 8.500 гектар хула кхаш. Гурахьа дlадувча плата аьха кийчдаь Iодиллад 11 эзар гектар лаьтта. Генараши буци чуена даьлча кийчде дезаш да уж тlехиннa кхаш.

Гурахьа ялат дlадера лаьтта кийчдаь ханнахьа даьлар тхо къахьегам нийса вlаштlехьбаккхарахи болхлой морально а материально а белгалбахара тоъал мероприятеш чакхъяхарахи. Цу гlулакхах даьнна беркат гуш да. Лаьтта оах хlара отделене цу гlулакха лаьрхlа вlашагlъеллача отрядо. хlаьта хlара отряда керте латт балла опыт йола механизатор, 7 — 8 трактор, дlа-хьа лела сварка шийца йолаш мастерской я цун доалахьа. Отрядашта юкъерча социалистически яхьа хан-ханнахьа втогаш а еш массанега дlанодийт. Цу гlулакхо айдир яхье баьнарий хьинар.

Из болх хьалхагlа маьллара, дика а кийса а вlаштlехьбаккхарах 1 август тlакхачалехьа 8.500 гектар лаьтта аха вlаштlехьдаьлар тха.

Гурахь дувча ялатийна лаьрхlа лаьтта кийтдеча къахьегама денали хьинарь гойтар тха механизатораша: 1-ча отделенерча тракториста З. Радуева, С. Абиева, кхоалагlча отделенерча тракториста М. Сулибанова, кхычир. «К-700» яхача трактороца норма 12.5 га йолча царех хlараве 30 — 35 гектар лаьтта оахар. Хlаьта 1-ча отделенерча тракториста М. Саралиева норма 8.3 га йолча хlара дийнахьа 20 гектарал тlех лаьтта оахар Т-150 яхача тракторца.

Чlоагlа йоакхо яьй гонкозе кхоачам хилла а дика а дола дlаде фу кийчдара. Из I, II класса кондицега дlакхоачадаьд. Хlанз цуина садоахкача хlамаша зе дергдоацаш молхаш тохаш я. Механизатораша гурахьа ялат дlадера еррига техника кийчъяь лькхай. Цунга хьежача комиссе дика мах баьб бойча балха.

Укх гурахьа 13 эзар гектара тlа ялат дlаде делаш ба тха боахам. Царех 6.5 эзар га — кlа, 3.3 эзар га — мукх, 1 эзар га — рожь, 1200 га — гурахьа юа рапса. Хlанз уж культураш дlае йолаяьй.

Къаьстта терко тlалхийтай боахаме гурахьа пайда аца тарлургдола доакъарий культураш дlаера. Цу гlулакха лаьрхlа 250 гектара тlа вlашагlа а эль кхи, горохи, рапсеи хlанадзе а дlайийнай. Цу кхашка дийнахь а бус а цахаддаш хьи дуллаш да сентябрь боалехьа хьайбашта моша доакъар хилийтар духьа.

Хьатlадоагlача шера хаускъама лаьрхlа маьхера доакъарий культура — рапса дlаювш дола кхаш дика дукхагlа да укх шера. Цу культура чоталгlа бlаьстаи юкъе 6 — 7 эзар тонн силос кийчъе лаьрхlад оаха деттача доахан продуктивность дикка айяра лард а хургйолаш. Из чуийцачул тlехьагlа хьажкlий бизза хьувкъам баргба цу майдан тlара.

Цудухьа хlана чуйнна рожь, рапса дlаювш ба совхоза механизатораш. Хlанзле дlайийнай рапсе 1265 гектар совгlа лаьтта, хlаьта рожь — 900 гектара тlа. Цу балха тlа къаьстта дика къахьегаш ба 1-ча отделенера Ваха Iарбе керте латта Т-150 яхача трактора кхо сеялка тlехьетесса агрегат. Нормагlа 35 га йолча цар хlара дийнахьа 40 — 45 гектара тlа дlаюв рапса. 2-ча отделенерча трактористаша Арсамиков Шахlида, Кубиев Iабдулмажида, Яхиев Мугуша норма 13 га мара йоацача МТЗ-80 яхача трактораша хlара дийнахьа 18 — 20 гектара тlа дlаюв культураш. 3-ча отделенерча трактористa Ахтемиров Юсапех сельщицас Сулейманова Велитаси Т-150 яхача трактораца 45 — 48 гектара тlа рапса дlаюв, норма — 36 га.

Дукха болх ба механизаторий хlаначул тlехьагlа бе безар деррига декхараш дизза кхоачаш а дав, ер шу, 10-ча пятилетка тlеххьара шу тоаме чакх а даьккха. 11-ча пятилетка хьалхара, 1981 шу дlубенна, хьинарeча къахьегаца дlадоладе а чакхдаккха а дерхlаш я тха совхоза барт тайна, хьинар дола коллектив.

С. АРБИЕВ,
«№ 13 йолча Грознениский шурий совхоза» директор.

НОРМАШ ТIЕЖХОАЧАШ А ЕШ

Ворхl бlаь совгlча гектара тlа шоаш ялата лаьрхlа кхеаь хьажкlаш чуэцаш боахк Грознениски района «Атагинский» совхоза механизатораш. Хlанзле чуийца яьннай ши бlаь гектара тlара яраш. Юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара йоал ткъаь итт центнер фуаль-ьха хьажкlаш.

Укх шера ши эзари ах эзари тонн пачхахьалкхена хьажкlаш дlаяла езаш ба механизатораш. Къаьстта хьинаре къахьег Дараев Оалхазарен Социалистически Къахьегама Турпала Гайтемиров Ширваней. Нормагlа 3,3 гектара тlара яраш чуэца езача хlаране дийнахьа 5 — 6 гектара тlара хьажкlаш чуэц.

Планагlа лаьрхlа пачхахьалкхенна дlаеннай 550 тонн хьажкlаш.

Массехк ди хьалха совхозе чуэца доладаьд генараш а. Уж ши бlаь гектара тlа да. Хlара гектара тlара доал 10 — 11 центнер генараш. Царех хьалхара 26 тонн пачхахьалкхена дlаденнад.

Свеклаш хьаяха йолаяьй

Иннъ бlаьи ах бlаьи гектара тlа шекара свеклаш кхеаьй укх шера «Шалинский» совхоза къахьегамхоша. 9 сентябре уж хьаяха йолаяьй № 2 йолча отделене Исаева Хьаваси КПСС члена Мичуриева Зулайси кулгалдеча звенoшке. Иннъ кхоалхаца цхьан дийнахьа хьаьльхай итт гектара тlара свеклаш. Шекар доаккхача заводе дlаяхьийтай эггара хьалхара итташ тоннаш.

Шоаш кхеаьча свеклашта раьза ба кхаш леладераш. Хlара гектара тlара 500 центнер свеклаш йоах, планагlа 200 центнер йолаш. Ншта дика хьувкъам болаш уж хьалхкерах цир вlаштlехьдаргдa планал совгlа массехк эзар тонн свеклаш пачхахьалкхена дlалла.

Деррига шоай низаш тlадахийта уж чуэца зага ба совхоза механизатораш. Цу гlулакха цар лаьрххlа кийчъяьй РКС 6 яха ши механизировании комплекс.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

ВАРШАВА. 9 сентябрь. (ТАСС). Укхаза хоам баьб Гданьске партийни актива собраи хиларах. Цига къамаьл дир ПОРП ЦК Хьалхарча секретара С. Каняс.

Хlанзара хьал, белгалдаьккхар цо, халкъеи пачхахьалкхени керттерча хьаштаwта кхерам тlатесса ши-кхо кlира хьалха хиннача хьалал эргаш да. Дуккха забастовкаш хинна ха дlаьвинай, аьлар С. Каняс, дlаьвинай, забастовкаш цхьацца нахьа хlанз йолаш яле а. Оаха кхетаду цу тайпара хlама хиннатул тlехьагlа хьалхагlа лелаль политика а, пропаганда а, партийни балха методаш а хlанз лелас йиш йоацилга. Парти болхлой классаца бокхъонца кхотасш бола никъ лаха беза. Цун лард я программа, из кхоачашъяра практика а доал дара методаш а. Цу ларда тlа дlахо дийцар С. Каняс, партецара болхлой класса тешам юхаметтаоттабе йиш я, хlаьта парте цхьан юкъа боабаьбар из тешам. Цудухьа нитта хала хилар конфликт дlаьнккха.

Конфликтага кхоачаьча халоний ларде улл, аьлар цо, социализма экономически законаш, партийни вахара ленински нормаш, нравственни нормаш кийса ца лелаяр, общественни хьашташ лертlа теркал ца дар. Из деррига а теркама юкъмоттиге хила деза.

С. Каняс хоам бир ПОРП ЦК 6-гlа пленум кастта болх бе йолалургхиларах а парте чрезвычайни съезд гулъярах дола дош дувцаш хиларах а. Цо белгалдаьккхар, цу гlулакха лертlа кийчо е езалга, хlана аьлча парте керда программа я кийчъе езаш. Мехка керда хьал оттарца дувзадения цу тайпара программа эшаш я. Хlанзарча хьале Центральни Комитетеи правительствеи бехктокхамах а декхарах а дувцача хана С. Каняс аьлар, пройлема кьоастаэ йиш яц ерригача парте дакъа лаьцача мара. Еррига парти оарцагlа яа еза халкъа тешам юхаметтаоттабара. Партецара болхлой тешам юхахьахилийтара сабар тоъаргда най, аьлар цо. Цхьабакъда социалистически пачхахьалкхени халкъеи хьаштаwта дуxьала леладу гlулакхаш юхатохара денал гойта деза вай.

Дlахо С. Каняс белгалдаьккхар, профессиональни болама цхьоагlо болхлой класса карагlдаьнна сийлахь-доккха хlама хила а хиннад, хlанз долаш а да, аьнна.

Хьадечул дукхагlа дlаюха декъа йиш я яха харц хилаш, демагогически лозунгаш кlал ларда йоацаш йола дlахайита деза, аьлар ПОРП ЦК Хьалхарча секретара. Цудухьа чано дlадехар фуд аьлча, из да йолаш йолча производственни потенциалах бизагlа пайда эцар. Толам баккхара керттерча даькъе эшад фуд аьлча, из да къахьегар. Гlулакх нийта да леладой эггара толашагlа йолча программи рекнеех хьабала цхьаккха пайда бац.

МАДРИД. 9 сентябрь. (ТАСС спец. корр.). Тахан испански столица конгрессий Дворецe хельсинкски Тlеххьарча акта положенешка хьежжа укх шера 11 ноябре хулача Европерча кхерамзленц вlаши нъвана гlулакхаш леладарех Совецане дакъа лаьцача пачхахьалкхений вlашагlкхетар чакхдаккхара зерадаь кийчон вlашагlкхетар хьадийллад. Хlанзарча этапо лерхlар фуд аьлча, из да керттера мадридски вlашагlкхетар чакхдаккхара аиа хьалаш кийчдар. Цун балха юкъе дакъа лоацаргда хельсинкски Тlеххьарча актана кулгаш яздаьча берригача 35 мехка викалаша. Советски делегацена керте латт Испанера СССР посол Ю. В. Дубинин.

Мадридски вlашагlкхетара кийчоя этапо хlанзле а дунен халкъашта юкъерча общественностен массови информаце средстваи теркам тlахаьб. Цун балхах ийдара конгрессий Дворецe аккредитаци яьй дунен ерригача континенташкара баькхача эзарнел совгlа волча журналисто.

Ю. ЛОПАТИН,
А. МЕДВЕДЕНКО.

СОФИЯ. Болгаре къамаи цlей — кортамукъалеи Ди хьатlакхоачаш И. Бояджиева цlерагlча Бургасски кемаш деча завода коллективо ханал хьалха СССР-е дlалхьийтаи аргlаяара ки тlа дела мастерской. из эш кемашта ремонт яра. Болгарски советски специалистий проекта гlа хьаьйй из, хlаьта тlехдика техника - эксплуатациони хьокхамаш долаш а я.

Бургаса кемаш дераша СССР-а лаьрхlа «Каспий» яхача таппара йола 5 эзар тонн мухь дlахьош йола танкер хьае йолаяьй. «СССР-а лаьрхlа продукци — тlехдика мара хулийтаргьяц» яха болам дlаболабаьраш болгарски кемаш хьадераш ба.

КАБУЛ. Афгански столице хьайиллай Афганистана Халкъа демократически парте ЦК Центральни партийни библиотека. Из хьаьй КПСС ЦК, СЕПГ ЦК, БКП ЦК, НДГА ЦК-ва совгlата денна-ча литература, хlаьта нитта апрельски революци дегlаяра кердача этапе чуелча денз арадейннача книжкай, брошюрай, журналий ларда тlа. Цу библиотеко мехка партийни активана ковкъостал дергда апрельски революце белгалдаь декхараш кхоачашдарца айхха бувзам болаш дола хьалхалатта идеяш, общественно - политически знанеш Iомаяра а йоаржаяра а.

Центральни библиотека хьаеллача къамаьл даьча НДПА ЦК Политбюро члена, ЦК секретара С. М. Зирая дег тlара баркал аьлар КПСС ЦК, СЕПГ ЦК, БКП ЦК-ва общественно — политически знанеш из лоархlаме фонд вlашагlйоллача ковкъостал дарах.

НЬЮ-ЙОРК. США 9 штатерча юкъерча школай 35 эзар совгlа хьехархо ва забастовкаш еш. Ифляци цахаддаш лакхлуш хиларцен образованега дlадохийтар кlезигдеш хиларцен дуваденна преподавателаша дlахех алапеш лакхдела, хьехархой балхара дlа ца боахилга. Забастовкаш яр бахьан долаш 600 эзар американски дешархо школе укхаш ваьц.

БРАЗЗАВИЛЬ. Советски Союзо кхохкам кlаьдбаран герз дlадаиккхаран тlехьа доаттабеча къовсама лакха мах бир Конголезски профсоюзни конфедераце секретара А. Окдондас. Дунен тlа машар хилийтара кlиьдца луш советски халкъо, СССР кулгалхоша хьегача къийн геттара лакха мах бу еррига Африко, белгала аьлча, конголезски халкъо, аьлар цо цига яхача Азеи Африкаи мехкашцарча солидарноста Советски комитета делегацеца къамаьл деш.

Герз дlадаккхара тlехьа СССР керте а йолаш лоаттабу къовсам — дерригача дегlаухача мехкашна кхоачаш гlулакх да, хlана аьлча заьтган тlа машар ца хилча тха пачхахьалкхенаш дlахьалхаппкахьа аха йиш йолаш яц.

(ТАСС, 9 сентябрь).

ПРОПАГАНДИСТА ТРИБУНА

ДОШ НАЬХА ДЕГ ЧУ ДУЖАРГДОЛАШ

Дика пропагандист хилар хала деккар да, дале а сийлахьа да. Из дувзаденна да тхога ладувгІаш бараш дийша, шерра кругозор йолаш, лакха культурни боарам болаш нах хиларца. ХІанз кІара советски сага шерра торо я кепайоазонга, радиога, телевиденега, лекцешка, докладашка, кхычахьа гІолла тайп-тайпара информаци эца. ХІаьта пропагандиста ха деза цу хьалашка а шийна ладувгІарий теркам тІовоаргболаш дола фуннагІа а нердадар ала, бокъонца дог теша а деш дІайовзийта еза цо хІанзарча замалахьа — социальни революцейи Іилманатехнически прогрессеи замалахьа шортта йолаш йолча вай хаварча адамий общеста масе тайпара событеш явленеши. ЛадувгІаш болчар материал Іомаеча хьинаре лакхьа лоацаргдолча тайпара дешар вІаштІехьданкха ха деза. Къахьегача коллектива производственни гІуллакхашта а хьинаре влияне е ха деза.

Сай кха ма кхоачча уж дерригa гІуланкаш кхоачаш де гІерт со. Кхетадеш да, из кхоачашдара пропагандиста тІагІерттан дукххен болх бе безаргболга, хадданза шийи политически экономически, педагогически а профессиональни а знанеш лакхъе езаргйолга. Цу дешa аьттув бакиха безаш я пропагандиста шийи балха творчески плаи а. ХІара пропагандисто шийна оттаю цу тайпара плаи дешара шу доладалехьа, группаца болх мел беча ханна лаьрххІа оттайича дикагІа а я.

ХІара пропагандиста балха шийи творчески плаи оттаяра парте Октябрьски райкомо сийна методически рекомендацеш я тхога. Дика рекомендацеш сийна Г. И. Ноновс «Пропагандист занятешта кийчвара методика» яхача шийи брошюра тІа, кхыча авторий рекомендацеш а йолаш я.

ДІадахача дешара шера плаи оттаьйр аз сайна. Массадолча хІаманца сайна цо кхоачамбора аьлна ала йиш йолаш вац со. Йиаза йола сай творчески план оттаяра сона ца тоъаш хиина информаци малагІа яр? Керттердар — хьатІадоагІача дешара шера тематикен цунна тІехьа йоагІа методически разработкаш шоай ханнахьа хьа ца кхачар, группа состав хьайовзийта гоаллар. Цул совгІа, тематика тІа белгалдаь хилча дика дар мелла йийца а группе Іомаергйола материал юцаш доли литература.

ХьалххагІе а хар довра, дешар дІадоладеннача тІехьагІа малагІча гойтара пособеех пайда эца мегаргба, пропагандиста кара малагІа технически средствaш хургья, деша багІараштa а пропагандисташта а лаьрхІа шера керте планагІа малагІа лекцеши докладаши мaца ешаргья, к. кх. дІ.

Из эррига подборка пропагандиста ше е йиш йолаш я ала тарлу сога. Из баьнда. ТІакха цу гІуланха дукха йоае езаргья сатота эшаш йола ха. ХІаьта мукъа ха, халахете а, тха массеза а хиллац кхоачам болаш. Цхьабаьнда, дика уйла а яь специалиста кийчъяьча подборко пропагандиста чІоагІа новкъостал дергдар шийи плаи оттаяра а хІаьта дІехо йодача хана лаккача идейни педагогически боараме занятеш чаккъяхара а.

Цунца дувзаденна, пропагандист хиларах тарра, ала хІама долаш ва со занятеш йолаялале массеxи де хьалхагІа мара тхо дешара материалаца Іалаш ца даьча КПСС Октябрьски райкома политически дешара кабинетах.

ХІаьта цхьаькха а да. Сона хетачох, дукха тоабе безаш ба пропагандисташ дешар хьехара технически средстваш гойтара пособешцен Іалашбара райкомо беш бола болх. Цу тайпарча пособеех пайда эца йиш я тха, пропагандистий, политически дешара ЦІея методически кабинете, укххаза, кхоалагІча этажа тІа, уж экспонаташ йолаш я, цхьабаьнда, тхоай практически балха тІа царех пайда эца йиш йолаш дац тхо. ХІана аьлча кхоачам болаш яц уж е Октябрьски райкома политдешара кабинете а, е депо партноме а. ХетаргІахьа, иштта хьал да кхыча организацешка а.

Цхьа бахьан доацаш хьоахальиц аа пропаганда технически средствaш гойтара пособецци. ГІуланх мишта дa аьлча, хІара пропагандиста шийи творчески плана тІа лерхІ пропагандистеии балха уж хьинарегІа юкъехкухьяллга. Дешар хьехача хана цу тайпарча средствеех пайда эцаро тха деша багІараштa новкъостал дергдар марксистско-ленински теори кІоаргагІа Іомае, хІаьта пропагандиста торо лургья занятеш яра формаш эргаяха.

Сай къамаьл чаккхдоалаш ала безам ба са, ше хьегача къинх мел баьпна а пайда балар, деша багІараштa цоаштa хІара занятеш массаза хила пропагандиста гуччахьа а, гонахьарчарна гуччахьа а, шоашта гуччахьа а санхетам лакхлуш боагІилга ходалар. Къахьегамца цар тІехь-тІехьа дукхагІа санхетаме гІулакхаш хулга, советски патриотизм чІоагІлулга, творчески къахьегамеи хьинар айлулга, политически кругозор шерлулга, вешта аьлча, сага санхетам массе оагІорахьара дегІаухилга ходалар лоаш хІара пропагандист хилар.

Иштта уйла йолаш ва, сона хетаргахьа, хІара пропагандист. Иштта да парте гІулакхо, коммунизм хьалъяра гІуланхо тхогара дІадехар а.

Кердача дешара шера кийчо еш лакхе белгалдаьха гІулакхаш, эшараш теркалдича бакъахьа хетар сона.

П. ДУМЧИКОВ,
Грозненски локомотивни депо пропагандист.

Яхье баьннаб

Массехк ди да Шалински районе силоса лаьрхІа хьажкІаш чуэца йоаяь. Цу декхарах дика лоархІабу «Шалински» совхоза механизатораш. Цар хьалхе кийч а яь комбайнаш тІехьатайса йола шоай трактораш хьажкІий кхашка йитар. Эттара хьалхарчарца бар механизатораш Цикмаев ИбраьхІам, Лорсанов Муса, Терпев СаргІал, Разуваев Николай.

ХІанз боахама доахан ледеча комплексана юкхе кІоагашка чуделлад 6000 тони совгІа моша доакъар.

Унх деношка боахаме шоллагІча отделене силоса лаьрхІа хьажкІаш чуэцаш латт, хІаьта чуэца езараш 160 гектар а я. ВІашя яхье а баьнна овсарс къахьег доакъар Іалашдераш. ХІара дийнахьа 13 — 15 гектара тІара силоса хьажкІаш хьоах цхьан агретато, хІаьта хІара гектара тІара 300 центнерал кІеалгагІа доацаш моша доакъар чу а эц.

«ТІехьабусараш боацаш бе болхІ» яхача девизагІа болх а беш доаццеча хана моша доакъар чуийца дакха тІерташ къахьегаш ба укх деноша совхоза механизатораш.

М. ЭПЕНДИЕВ,
Шалински райoна «Коммунизма байракх» яхача редакце болхло.

КПСС райкома пленум

КПСС Советски райкома пленум хиннай. Цига дийцад районерча юкхьанцарча партийни организацешкарча отчетийи хоржамийи лелама хьакъехьара дош. Цига иштта дийцад организационни дош.

Пленумо КПСС Советски райкома хьалхарча секретара деклареx пукъвволийтав Ф. У. Таимов.

КПСС райкома хьалхарча секретарилла хержав М. А. Арбиев.

ПРОФСОЮЗНО-БОАХАМА АКТИВА СОБРАНИ

Республика профсоюзно-боахама актива собрани хилар. Цига дийцар «Правопорядок лораяра болх тоабарех бокъонаш телхаяра духьалара къовсам чІоагІбарен хьакъехьара» КПСС ЦК соцам кхоачашбара болча республика профсоюзни организацей балхахи из тоабара де дезарехи дола дош. Цу дешах йола доклад йир республика облсовпрофа секретара Б. Х. Альмурзиева.

Пренешка къамаьлаш дир гІишлони гІишлой материалий промышленностей болхлой профсоюза обкома председатела Р. А.-Г. Гойгова, СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химзавода завкома председатела В. С. Маковкина, республика прокурора заместитела С.-Х. А. Джумалаева, «Красный молот» завода вокххагІволча инженера Я. Б. Садыкова, кхычар.

Собране къамаьл дир КПСС обкома бюро члена, облсовпрофа председатела О. С. Веллева а.

Новокузнецка истори

Новокузнецк — металлургий, шахтерий, гІишлонхой город. Унхаза хІара Іуйрійна сиецбоьа тІаьнах 200 эзар гартгІа волча болхлочо. Уж дІаухт вІайтача доменашта, мартеновски пешкашта, конверторашта юкхе, шахтий забоинашка Іочуух. Керда гІирсаш хьадбеш хул. Кузнецки болхлоша мехка чал кІорчом, болат, машинаш...

Города продукци дІаухийт кхо эзар совгІа болча советски предприятешка а ах бІаь совгІа болча доазол арахьарча мехкашка а. В. И. Ленина цІерагІа Кузнецки металлургически комбинати Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цІерагІа Малхбузен-Сибарегlен металлургически заводи мехка малхбоален металлургически база дое да. Союзе йоккхагІьярех лоархІаш я алюминиевни ферросплавни заводаш.

Новокузнецк тахан — йоккха Іилмани культурни центр я, цига театраш, культура дворецаш, клубаш, библиотекаш, музеяш, картинни галереяш я. Унхаза хІара шера институташка, техникумашка, школашка дешa воллу 130 эзар гарга саг.

СУРТАШ ТІА: 1. Новосибарех — Междуреченск яхача сибарегlен автострада оагІорахьара Новокузнецке чувода моттиг.

2. Индустриальни Кузбасса доккхал деш а деррига мехка йовзаш а йолча горняцки коллективашта хана хьалха кхоачалбеш иттажача пятилетка плани тІаьйца декхараш дІаьрдехьара аьттехьа — «Южкузбассуголь» яхача производственни объединене «Зыряновская» яхача шахтерча шахтера комплексно-механизированни очистной бригада бригадир, РСФСР заслуженни шахтер Решетников Михаил. «Кузбассшахтострой» яхача комбината Новокузнецки шахтапроходческий управленерча проходчиканий бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал Нагорнов Сергей. «Гидроуголь» яхача производственни объединене «Нагорная» яхача шахтерча комплексно-механизированни очистной шахтерски бригада бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат Дроздецкий Егор. «Нагорная» яхача шахта горнякий комсомольско-кагирхой очистной бригада бригадир Стахеев Рудольф.

3. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цІерагІча Малхбузен-СибарегІен металлургически завода — мехка малхбоален даймехка индустре флагмана — доменни цеха участок.

А. КУЗЯРИНА суртaш.
ТАСС фотохроника.

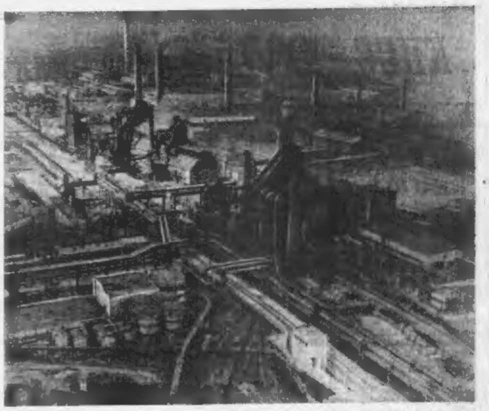

ДИКА ВІАШТІЕХЬЪЯЬККХАЙ ЯХЬ

«ХІара балха денна — дикала Знак!» яхача химикий инициативагІа къахьега йолаелча дена Грозненски «Электроприбор» завода коллективо социалистически яхьа юкъехкувл дукха керда формаш. «ДикагІвола мастер», «Профессеx дикагІвар», «ДикагІвола къона болхло», «ДикагІвола контролер», «Коммунистически къахьегама ударник» яха а кхыйола а цІераш яхара шоай хьинар кхо ца деш къахьег заводерча берригача болхлоша, инженерно - технически болхлоша.

Цу лостамагІа къа а хьегаш коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи яккхара къовсам лоаттабеш хиннача 2100 гаргга волча болхлоех хІаязлехьа из сийлен цІи яьккхай 1400 совгІа волча болхлочо. «ИттлагІча пятилетка ударник» яха сийлен цІи еннай 63 болхлочоа.

«ХІара балха денна — дикала Знак!» яхача химикий инициативагІа яхье баьнараша даьхача къахьегама толамий итоташ а еш, хІара дийнахьа уж дІаязду цехашкарча социалистически яхьа экранаш тІа, иштта заводской экрана тІа. Селхан шоаш даьр фуд хоьш болча болхлоша тІагІертта къовсам лоаттабу таханара производственни хьокхамаш кхы а дикагІа хилийтар. Цу даькъе цар балха юкъеххуьъ яхье хьалхалиттарий опыт, дикагІйола методаш. Цу гІулакхана кердача къахьегама толамашка кхувл уж. Цхьаккха цех е участок яц заводе паччахьалкхен план кхоачаш ца еш тІехьаюсаш.

Укх шера В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхачалехьа пхе шера плаи кхоачашъяра йола инициатива дІа а йолаь, из хьаллацара тІахьийхар предприятера берригa болхлой токара Щербаков Евгений Семеновичен фрезеровщика Касьянов Юрий Васильевичен. Цар дІадоладаь дика гІуланх хьалльацар бІаьш болча болхлоша, итташ йолча бригадаша, дукхагІйолча цехаша, участкаша. Пхе шера задани хьалхa хьалха кхоачашъяра йола яхь хІанз а тІехьа дІахо хьош я. ХІавалехьа пхе шера план дика тІеххоачашъяьй заводерча 140 болхлочо, 21 бригада, цхьан цеха коллективоша. ЦхьайттаалагІча пятилетка чотагІа къахьегарех я Головин Иван Михайловича кулгалдеча энерго-механически цеха коллектив, Сазонова Ольга Николаевна, Шеховцева Ина Иосифовна керте латтача полировщикий Горбунов Витале кулгалдеча расточникийн бригадаш, кхыяраш.

Химикий инициативагІа ьаржача социалистически яхье хьалхара моттиг а яьккха предприяте карара кара тела ЦІе байракх лелаеш я Баканов Анатолий Федорович керте латтача № 7 йолча цеха коллектив. Шийи низ кхоачар ду цо дІахо йодача хана а из деза совгІат кхычунга ца кхачийтара. Цу цехе дукха ба кагирхой хьехамчаш, уж тІачІоагІбу керда балха баьхкача кагийча нахан мехкараштей. Царна ца ховр дІахьехарал совгІа мичa хана а шоашкара эша новкъостал царин де кийча ба уж. Царна юкъе а дикагІа лоархІача хьехамчех ва аппаратчик Кондрашов Александр Викторович. Цо массехк болхло ца кийчвеш цхьа шу дІадодац. Бригадин формагІа къахьегам вІаштІехьа я баьккха къахьегаш я цехерча бригадех дукхагІьяраш.

Цхьаккха шу къона болхло ца кийчвеш дІа ца дохийташ заводе къахьегаш ва 135 кагирхой хьехамча. Шоаш тІачІоагІбаь бола къона болхлой шоай профессех дика кхетам луш кийчбеча хана цар дукха къахьег. Сага новкъостал доацаш къахьега болабенна шоай воспитанникаш тесса битац цар. Каст-каста цар беча балхага хьожаш хул кагирхой хьехамчаш, шоай хиннача ученикашца яхь а лелаеш, царна эшаш дола гІо-новкъостал деш хул уж шоаш доакхача толамашца уж найсбалладаца йолча хана. Иштачарех ба «ДикагІвола хьехамча» яха сийлен цІи яьккха вола фрезеровщик Касьянов Юрий Николаевич, Суровецкий Владимир Петрович, Адильшаев Иван Абдуллович, кхы дукха бараш а.

«Профессех дикагІвола болхло» яха цІи яьккха а итташ болхлой, мастераш ба заводе. Царех ба хадданза социалистически яхье хьалха а латташ, шоай опыти дикагІйола балха методаши болхлошта юкъе шерра дІайоаржаеш бола токараш Кузьмянов Александр Иванович, Нерсиянц Виктор Григорьевич, гальваник Янушка Анна Александровна, кхы дукха бараш а.

Вай мехка КПСС XXVI съезда сийна дІайолаь инициатива чІоагІа къоабалъь хьал а лаьца, заводерча 64 бригада, еррига цехаша, участкашка шерра социалистически яхь йоаржаьй 26 хьинарера къахьегама вахта чаккхъяккхара. ХІара кІирагІа цхьа яхье яьннача коллективаша даьхача толамий итогаш ергья духхьал цу гІулакха укхаза вІашагІъеллача комиссе. Яхье хьалхара моттиг яьккхача бригадана карара кара тела цІе вымпели цеха коллективана предприяте карара кара тела ЦІе байракхи хьалхара ахчан премеши хьожаю. ХІанз цу яхье шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба завода машинистьераш.

Иштта кхетамца социалистически яхьи къахьегами вІаштІехьбаьккхача завода коллективо пятилетка тІехьхарча шера доаха къахьегама толамаш дог гІоздоахаш да. Дерригача технико-экономически хьокхамий бархІ бетта план тІехкхоачашъяьй цо. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцай 82 эзар сома маьхa валови продукци, маьхала яьккхай 79 эзар сом мах бола товарни продукци.

Къаьстта дика да цуи технико-экономически хьокхамаш укх шера. Къахьегама овсарле лакхъяра бархІ бетта план 100,6 процент кхоачаш а дь, соахка укх хана хиннaчул лакхъяьй на 4 процент. Духхьал из лакхъяра чотагІа кийчъяьй планал совгІа ара мел хийца продукци. Планал совгІа продукци маьхала яккхарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дІабода мах лохбарах укх шера паччахьалкхенна планал совгІа баь пайда 73 эзар сом да. «ЭР600-К-3», «ЭР-420-К» яхача аппараташтеи цхьан тайпарча цилиндраштеи паччахьалкхен дикала Знак еннай. Укх шера бархІ бетта лакхерча категорех йола ,из продукци арахийцай кхо миллиони 55 эзари сома маьха. Еррига укхаза арахецача продукцех 41,4 процент яр паччахьалкхен дикала Знак йолаш я.

ТІа-тІа шоай производственни толамаш тоа я деш маньабаха лерхІ завода болхлоша КПСС XXVI съезда.

Б. КОСТОЕВ.

№ 17 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеха араьшнай КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитацеи отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала вурийттаьлагІа номер. Из дІайоллалу КПСС Нохч-ГІалгІай обкома VII-гІа пленум хилара хьакъехьарча информацеца.

«Деза деноша» яхача рубрика кІал кепатеха я «ЦІей даькъала хилда шуи, хьуи къахьегамхой!» яха парте обкома инструктора Д. Х. Героева статья, машинашъерий Дене хетаяь журнала тІа кепатеха я «Халкъа боахама лоархІаме дакъа» яха КПСС обкомерча технико-экономически совета машиностроенеи энергетикан секце председатели В. К. Миллера статья.

«Дагахьа еча беседашта» яхача рубрика кІал кепатеха я «Хьувнъаи камаьрша хилийтара», «Баьцадаараш — бІарчача шера» яха рекомендацеш.

Журнала тІа кепатеха я иштта «Эхь-эзделага хьежжа» яха Грозненски ремонтно-механически завода слесара, агитатора В. А. Буржинске корреспонденци.

Дунен халкъашта юкъерча темана хетаяь я «Империализм—Азен кхерамзленна бола кхерам» яха А. Анучкина-Тимофеева статья.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

ХІАМА ХЬАДАРА КЕРДА ДОАЗОНАШ ХЬАДЕЛЛА СЪЕЗД

КПСС XXVI съезд хьаллаш хиларах бола хоам ба хІанз а хьатІабоагІача массехк бетта а вай мехка дерригача общественно - политически вахара керттера лостам хоадабер. 17 миллион саг совгІа бола советски коммунисташ 1981 шера 23 февралe хьаелла лаьрхІа йолча шоай аргІанарча лакхерча форума кийчлуш ба.

Сенца доашхалуш да хІанз укх сахьате вайцига массанахьа а гуш доле хила езаш йолча съезда чІоагІа теркам тІабохийташ хилар? Эттара хьалха парте шийи вахаре, цуй чура а арахьара а политика оттаеча, хІаьта иштта хІара хоадамболлаш йолча исторически юкъа мохк социально - экономически дегІаахара оптимальни наькъаш къестадеча съездий хьалха хинни а хІанз болаш бола а лоархІам Іалальмате боккха хиларца. ПхийтталагІа йола съезд хилча денз (1927 шу) шийи тайпара дола закон а хинна дІаэтта да хІара партийни съезд планий директиваша е аргІанарча пхе шера лоархІам болча ханна долча халкъа боахам дегІаахара керттерча лостамашка хьажари уж чІоагІдари. Из дехкир керттердарех цаІ хургда КПСС XXVI съезде а.

ЛЕНИНСКИ ТРАДИЦЕШКА ХЬЕЖЖА

Историна чухь долаш да коммунистий лакхерча форумо общественно - политически вахара еш йолча влияне В. И. Ленина лакха мах беш хинна хиларах дола тешал. «Ше мел ваьхача хана — тІеххьарча денга кхаччалца — Іалальмате боккха лоархІам болаш хІама лерхІар цо партийни съездех. — яздушийна дагадоагІараш дувцаш Н. К. Крупскае. — цо лерхІар партийни съездах лакхера инстанци, съезде дицдалийта деза деррига личнимел дар, цхьаккха хІама къайладаьхьа йиш яц, деррига а къаьга, гуччахьа дувцаш хила деза. Партийни съездаш хулаш къаьстта чІоагІа кийчлора Ильич...» («Владимир Ильич Ленинах дола дагадоагІараш». М., Политиздат, 1968 шу, т. I, оагІув 276).

Парти болх беш йолча шерашка хиннача 25 съездах 12 В. И. Ленин дийна волча хана хиннай. Цу съездашка а царел тІехьагІа хиннарашка а лоархІаме дешаш къестадеча чІоагІа боккха лоархІам болаш хинняй В. И. Ленина произведенеши указанеши.

Съездашта чІоагІа кийчо яра хьакъехьара ленински традицеш вай деношка а йиазза чаккхйоах Л. И. Брежнев керте латтача КПСС Центральни Комитето. Съезд хургйола ди из хьаелллалехьа бархІ бутт хьалха дІакхайкадаро йиш хулийт парте, цуи ерригача организацей КПСС тІеххьарча XXV съезда решенеш кхоачашъеш Іоаьча коммунизм хьалъяра опыта масса оагІорахьара анализ е, тІеххьарча шерашка боахама балха тІа санна, иштта партийни балха тІа а гучадийнача кхоачамбоацарий, ду ца деннарий критически мах бе, советски общество дІахо дІахьалшашкахьа яхара наькъаш белгалдаха.

КПСС ЦК июньски (1980 шера) Пленуме общества вахарерча парте лакхерча форумий лоархІамах дувцаш, Л. И. Брежнева кертагІдаьккхар, хІара съездо партена а мехка а хьалхашка керда горизонташ хьаеллаш хинна хилар. Цо белгалдаьккхар коммунизм хьалъяра хьатІайоагІача этапе лоаттабергболча къовсама стратеги тактикеи оттаергйола хила езаш йола съезд цу тайпара хургхилара ше тешаш хилар. Партийни организацеши къайлагІа кхаж а тоссаш хержача делегатий дІахо яхьa езаргья КПСС съездаша 70-ча шерашта белгальь хиина а шийх дика беркат даьнна а йола халкъа материальни культурни вахара боарам лакхбе лаьрхІа бола парте наькъ.

ЧАККХЙОАЛЛАШ

Карерча шера чаккхйоалаш йолча иттлагІча пятилетке общественни производство динамично а пропорционально а дегІайоалаеча, цун эффективность лакхъеча. Іилматехнически прогресс сихъеча, халкъа боахама ерригата звеньяшка балха дикал тоаеча эелуш бола гІа баькхаб вай мехко. Болат арахецача, мехкдаьтта, кІор, кокс, аьшка руда доаккхача, чон лоадеча, минеральни удобренеш, тепловозаш электровозаш, цемент, херх хьекха материалаш, зипаш, телатах бань кога гІирс, холодильникаш, дукха кхыйола продукци арахецача дунен тІа хьалхара моттиг я тахан Советски Союзага. Цу тІа а нагахьа сапна 30-гІа шераш доладеннача хана цу продукце дукхача тайпашта США-л тІьоазза-тІьаь иттазза вай тІехьадиса хиннадале, тахан цу продукцешта 20—70 процент хьалха латт вай дунен тІа хьалхле лелаеча капиталистически державал.

Уж толамаш парте XXV съездо иттлагІча пятилеткана белгальь КПСС экономически политика чаккхйоаккхача советски наха хьийгача къинх хьахинна хІама да. Советски правительствана керте латтача А. Н. Косыгина дувкха ха йоацаш кертагІдаьккхача беса, лерхІаш да 1980 шера йола заданеш кхоачашйиза СССР къаман доход 21 проценти промышленни продукци 25 проценти 1975 шере хиннача боарамал лакхагІа хургья аьнна. 135 миллиард сом совгІа я пятилетка дикь шера экономика дукха доакъош дегІаахара а баха нах ювча продуктаща Іалашбара а боккха лоархІам бола юрта боахам дегІаболабара хьожаль капитальни вложенеш. Уж гІулакхаш дар бахьан-долаш йиш хиннай, мехка чІоагІа йокъал этта йолдаше а, юрта боахама продукце шера юкъера производство 10 миллиард сом совгІа алсамъяккха, е 9 процент. 27 миллион тони тІаккхийттад юкъера лаьрхІача шера чудахьа ялат, хІаьта кийчбу боамби 9.16 миллион тоннага кхоачабаьб. Боахамий еррига категорешка тІадеттаденнад доахан, алсамъяьнай арахецa хьайбай продукци — шура, дулх, фуаш, тха.

НАХА ЛАЬРХІА

Советски экономика динамично дегІаахар бахьан долаш хьахиннай парте XXV съездо белгальь социальни программа кхоачашъяра йола дика база. Цун решенешка хьежжа 1979 шера чаккхдаьннад производственни сфера 31 миллион балхахочун тарифни ставкаши окладаши лакхделга. Лакхдаьд кІора, сланцеви, текстильни промышленноста, Іаьржачен сийрдачен металлургс, гІишлошъяра, юртбоахама, машиннаькъа транспорта, дукхача кхыча доакъой балхахой дукхача категорешта къахьегамах луш дар. Еррига а лаьрхІача сага сих кхоача бахача наькха реальни доходаш 17 процент лакхдургья пхе шера, цу тІа а керттерча ювча продуктаи дукхача хана лелаеча хьамийи маьхаш стабильни латтача хьалашка.

Парте чаккхйоаккхача халкъа вахара хьал тоадара программах доаллаш дола лоархІаме дакъа хиннад наха чубаха моттигаш хьалъярах. ИттлагІча пятилетке вайцига хьал а яьй, хІанз хьалъеш а латт дунен моллагІча кхыча мехкачул дукхагІа квартираш. Юкъера лаьрхІача хІара дийнахьа хьал а йийя мах боацаш дІалу советски наха чубаха пхи эзари ах эзари квартира. Духхьал иттлагІча пятилетка дикь шера кхьачай царга 324 миллион квадратни метр йола 8,3 миллион квартира. Из да 41 миллион сагo шоаш чубаха моттигаш тоальй яхилга. Ерригаш а лаьрхІача тІеххьарча итт шера мехка хьалъяьй 22 миллион гаргга керда квартира, из бахьан долаш вахара торонаш паргІатагІа хиннай 109 миллион сага, е берригача бахача нахах пхи дакъа дича шиш даькъа. Дика шеръеннай иттлагІча пятилетке кердача школай, вузий, медицински культурни учрежденей сеть. Советски наха йиза хьаллоац экономика дегІайоалаяра, цар материальни культурни боарам лакхбара тІаерзаь йола партийни съездий решенеш.

Шоай парте XXVI съезда кийчо еш, чІоагІа теркам тІабохийт советски коммунисташа къесталнза йолча проблемаштеи уж дІадаьхача мохк экономически а культурно а дегІабоалабара кхы а дІахьалхацикахьа даха торо хулийтаргйолча кхоачамбоацараштеи. Боарам боацаш чоалханегІа а хиннад масштабаш лакх а еннай экономика дІахо дегІайоалаяра процессе советски наьха хІанз къестаде дезача декхарий. Хьалха додаш хинначул дукхагІа да хІанз тІавaха хала а вІалла нах баханза а йолча мехка малхбоалехьарча районашка доаккхача мехкдаьтта, газа е кІора тоннага дІадодар. Боккхача боарам балхаш де деза предприятеш технически юхаІалашъяра, керттера фондаш кердаяхара, балха эффективности дикали лакхъяра. Дукха ха йоацаш новкъоста Л. И. Брежнева заявлени яьча тайпара, «80-ча шерашка вай дага да воай экономика кхы дІахо а дегІайоалае, социально - экономически культурни дегІаахара даькъе керда доккхий толамаш даха».

Дмитрий ГАЙМАКОВ,
АПН обозреватель.

Дукха ха йоацца Грозненски ацетонови завода берригача болхлошта бокккха кхаъ а хулаш гIулакх хилар ункхаза. ЙтталагIча пятилетки задани ханал хьалха кхоачашьярах рапорт делар цар. Ер шу чаккхдалалехьа тIаЙоагIача пятилетка чотагIа цар аракеца лаьрхIад 11 миллион соьгIча сома мавха тайп-тайпара продукци.

Массаза а санна социалистически яхье хьалха латташ я ункхаза «В-12» яха витаминаш арахецача цеха коллектив. Эггара хьалхарчарца рапорт деннад цо пхе шера план кхоачашьярах. Цуи болх боагIача йоарамагIа дIебахийтара хьинаре къахьегаш шийа беханагIа производстве хьовзам да хулийташ болх беша хиларца дукхахеша сий деша лоархIаш ва слесарь Ключко Филипп.

СУРТА ТIА: слесарь Ф. Ключко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Игарка — йоккха Енисей яхача додача хи тIара порт я. ХIара шера миллион совгIа кубометр «Красноярсклесоэкспорт» яхача производственни объединене предприятешка херх хьекха ниiйчъаь тIехдика хьу кемашта тIайотташ Къилбаседерча форда наьхьогIа кхыча мехкашка дIаухийт.

ДIадахача пхе шера Игарски порте мовхьаш тIадоттара балхий боарам ах миллион кубометр гIаккхийттаб. ЧIоагIа яьржай ункхазе мовхьаш тIадоттара прогрессивни пакетни метод. Из бахьан долаш шозза совгIа кIезигагIа ха дIайода кемаш кийчдарга.

СУРТА ТIА: Игаркоки порта рейде. Баржа тIара херх хьекха хьу форда кемашта тIайотташ латт.

Ю. ВАРМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ ЛАТТАРИЙ ГIУЛАКХАШ

Берригa советски нах санна, КПСС XXVI съезда сийленца накъбахара къахьегама вахте эттаб Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой. Вай мехкарча коммунистий лакхерча форума накъбахара шерра социалистически яхь йоаркаяьча къахьегамхоша доакхача толамех, шоай декхараш даим цIена кхоачашдеш барех, производства эффективность лакхъяра къовсам лоаттаберех лаьца дукха кавьхеташ ух редакце. Цар лоацдача чулоацамах да таханарча каьхатий обзора тIа ядеш дар.

«Грозэнерго» районни энергетически управлене коллектива къахьегама овсарле, производства эффективность лакхъяра, теплоэнергетически оборудованета тешамегIа болх байтара творчески къахьегаш бола рационализатораш дукха ба управлене, яхаш язду цу управленс оператора Х. Сурудманца. Ер шу доладелча денз цар кийч а яь производствена юкъейихьача рационализаторски предложенеша шера пачхьалкхена беш бола пайда 116 эзар сом да. Рационализаторски болх динагIа вIаштIехьбаьккхарех лоарчIаш я ТЭЦ-2. «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно - наладочни предприяте коллективаш. Рационализаторски балха тIа хьинаре дакъа лоацаш хиларца белгалваьнна ва слесарий бригадир А. Таиев, электрослесарь В. Железнов, инженераш В. Глущенко, Ю. Сергеев, мастер А. Канарский, кхыбараш.

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте эттача Грозерча № 8 йолча кафе коллектив ханал хьалха иттлагIча пятилетка задани кхоачашъярах язду цу кафе заведующе А. Дзейтова. ТовIрооборота пхе шера план кхоачаш а яь, тIайоагIача пятилетка чотагIа из къахьегаш йола пхьа бутт баьаб. ХIаьта ший продукци кийчъяра план кхы хьалха кхоачаш а яь, кхо бутт гарта ха я цо 1981 шера календарагIа къахьега. Ер пятилетка чаккхъдалехьа планал совгIа кафе коллектив ергъа 250 эзар сома мавха товарооборот, ший продукци кийчъергъа бIаь эзар сом мах болаш. Планал совгIа цу юкъа бергба 15 эзар сома пайда.

Пенсионера А. Тищенкос язду Каспийски форда йистерча «Досуг» яхача турбазера помещени а лаьца укх шера аьхки Старогрозненски буруй тохара балхий управленерча дукхача буруйдетараша форда йисте салеIар, яхаш. Дербент яхача юрта гаьна йоаццаш уллача цу бе шоай дезалца салоIаш хи-

ПИСЬМОЙ ОБЗОР

лар 250 совгIа саг. Дика салаIарга хьежжа хьинаре къахьег буруйдеттараша.

«Кулгалхочун сий» яхаш корта а болаш я РСФСР школа заслуженни хьехархочо М. Фролова язъяь зарисовка. Цу тIа цо юкъ Шаповалова Элеонора Александровна (хIанз из болх беш я Грозерча № 2 йолча юкъерча школе). Дешархошта, бокъонца уж дIакхета а беш, знани дIаяла хоаш, царна юкъе шии болаш цар из кIоагIа лоархIаши, сий деши хиларах дуьц автора. Ше хьехаш дола предмет дешархошта дезадалийта хоаш йола хьехархо я из. Цо урок луча хана классе цхьанкха тайпа гIар хилавер, хирпахьа лелоцар дешархой. Из деррига а хьахулер ший професси езаш йолча Элеонора Александровнас программа гIа майоагIара ший знани дешархошта йизза дIалуш хиларах.

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе кхом барак хьурмат диран тIехьа укх шера дIайолаяьча конкурса итоташ ярах дуьц «Нефтехимик» яхача дукха тираж йолча газета болхлочо А. Гадаборшева. Еррига завод хьанйцача кхом бара задани 2,8 процент тIехкхоачашъяьй, йовхала энерги йоагIачул 2,3 процент дуккагIа кхоляй, электроэнерги — 2,1 процент.

Кхом бара тIехьа яьржача яхье хьалхара моттигаш яьхай № 15, № 32-111 йолча, кхыча цехий коллективаша. Масала, пхийтталагIча цеха болхлоша кхом бара задани ялхи ахи процент тIехкхоачашъяьй хIаьта № 32-111 йолча цеха коллективо — 4,2 процент. Химикаша зIамигчуй а доккхачуй а кхом барах завода болхлоша пачхьалкхена баь пайда бIаьш эзараш сомаш да.

Веденски район дика йовзаш я хьун продукция цигара сомий бешамаш дика хилкарах, яхаш язду сийй корреспонденца тIа журналиста С. Саракаева. Ункхаза хьунагIа хьахул дика хьамискаш, кхораш, хьун хьачаш, Iажаш, эстеш. Цул совгIа, бахача наьха шоай я сомий бешамаш. Из лакхе мел бийна сом дукхагIйолча хана йоагIача бесса пайда ца эцаш боаш бар хьалха дIаяхача хана. Из дIа а дайбеш спикуляци е ухарий а нийслора ункхаза.

Из гIулакх тоадара ункхаза вIашагIъеллар заготконтора. Цига кулгалде хьожавир Шахгиреев Даниильбек Шахгиреевич. Тиьо шу дизад из ункхаза къахьегаш вола, лоацца аьлча Веденски заготконтора болх бе йолаелча денз дунна керте латташ хьавоагIа из. Ункхаза болх беш я сом чаккхбоаха цехаш. Цар болх контора кулгалхочо общественни организацех коггIортодга а еш вIаштIехьбаккхарах даим пачхьалкхен плани тIайиша декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа на керте латта коллектив.

Из керте латтача заготконтора коллективана укх шера шоллагIча квартале ьча итогех Нохч-ГIалгIай Респотребсоюза карара кара тела ЦIе байракки ахчан премия еннай. Деррагача технико - экономически хьокхамий бархI бетта план а тIехкхоачашъяьй цо.

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба ункхаза заготовителаш Усманов Абдулмуслим, Исаев Абунаид, Джабраилов Мохьмад, кхыбараш. Царна массанена а башха-дика толамаш дахарех еннай «Социалистически яхье котваьнар» яха сийлен знакаш.

Парте аргIанарча съезда сийна къахьегама вахте эттараша доахача толамех дуьцаш уж санна дола каьхаташ кхы дукха а да редакце даьхна. Цар къаьгта хьахьокх цу дезача дена халкъа болхана коллективаш сийленца накъайолхаш хилар.

МИШТА ПАЙДА ЭЦ ЛАЬТТАН КIАЛХАРЧА ЙIОВХАЛАХ

Советски специалисташа кийчъяьй ше санна кхы йоаца трубчати термоэлектрически модуль. Цун новкъостаца эффективно пайда эца йиш я Маьлхи энергех геотермальни хих.

Лаьттана кIалхарча йIовхалах шерра пайда эцаро торо хулийтаргъя адамлента дукха кIор, мехкдаьтта, газ кхое, цу мавха дезача доагорe меттел лаьттан чекашкара йоагIа йIовхал а лелаеш. ХIаьта лаьттана кIалхара хьалйоагIа йIовхал дунен тIарча еррига электростанцеша лучул 30-эза дукхагIа я. Вулканически районашкара йIовхал ихьметтел лаьттан кIалхара хьаврадоалача хих Iе хулаш чIоагIа я.

Геотермальни энергех пайда эцилга да-м дика хIама дар, бакьда вулканий бухьагаш тIа моллагIьяр санна йола энергоблок — паровой турбина, электрогенератор оттае сел атта дац. Ункхаза хила еза зIамига а, тешаме болх беш а, гIулакх деш атта йолаш а йола аппарат. Уж деррига гIулакхаш доахнаш я машинаш а йоацаш цу сахьате йIовхалах электричество хьаеш йола термоэлементаш. Цар болх бара принцип севах латт аьлча, из латт термоэлектрически эффектах. ЦаI бIовхбаьи вож шелбениен ши проводник вIашагIхеттача электрически ток хьа а хулаш. Цу принципагIа болх беш йола керда ше санна кхы йоаца устройство кийчъяьй «Квант» яхача Iилма - производственни объединене Iалимхоша. Из я трубчати термоэлектрически модуль. Цун конструце патент ийцай США, Англе, Франце, Канаде. Атта болх беш я из, хIаьта лаьттан кIалхара доагIача хин йIовхалахи, миттa моллагIьяр санна йолча йIовхала энергехи пайда эца йиш йолаш а я.

Цхьаи термоэлектрически модула дIоахал ахметр гаргга да. Цун мощность 100 ватт гаргга я. Модулаш касетанка вIашагIтехача устройствана е машина эшшаш йолча питанена кхоачам хилал электрически мощность хьае йиш я. Керда модулаш тешаме а дукхача хана болх беш а хул, хIана аьлча уж кийчъеча хана чIоагIа терхам тIабехийта кхийаб корпуса герметизаци яра, электроизоляцене, термически напряженешта.

Модулех пайда эца йиш я маьлха электростанцешка а. Лаьтта кхоачаш йола Маьлха энерге миллионаш киловатташ практически пайда ца эцаш юс. Бакъда, хIанз укх сахьате сел атта дац из энерги «хьалаца». Специалисташ хетачох, термоэлектрически модулаш балха юкъейоалаярах гелиоустановкашка эффективность лакхъяла тарлу. Дика хила мег модулаш параболически кизгаца цхьана болх беш хилча а.

ДАНИЛОВСКИЙ Феликс.
(АПН).

ЦА ДАЬР ДАЬД АЬННА ДIАЯЗДАР

Ца даьр даьд аьнна дIаяздарах доккха гIалат ца хеташ бола администратораш нийслу. Из сел доккха хIама дац, «эшаш йола» цифра йоггIача дIаоттайича, яхе уйла харцахьа лархIац цар. ТIаккха наха план кхоачашъярах преми яла йиш хургья. ТIаккха во да из? Цар яхачох эггара хьалха царна дагадоаллар шоай декхар, наьха йоанхо яр, план кхоачашъяр да. ХIаьта бухсоццачу кхаьчача, из деррига а пачхахьалкхе Iехаяр да.

Ховш ма хиллара, берригa вай халкъа боахам а хIара предприяти а пачхахьалкхен планага хьежжа болх беш я. Пачхахьалкхен план — лоархIамегIдола пачхахьалкхен документ. Цо оттаю валови продукци яраxецара заданеш, товарооборота боарам, къахьегама овсарле лакхъяра, накопленеш яра, пайда бара заданеш, миттa кх. дI.

Цудухьа ункхаза геттара лоархIаме да баьча балхах йола нийса даннеш гойтар. Кlезига моттигаш хилац предприяте е организаце болх боаггIача тайпара вIаштIехьа баккха ца могача кулгалхоша ца даьр даьд аьнна дIаяздеш, отчеташ нийса да увттаеш. Цуи бахьанаш тайп-тайпара хул: фуннагIа-моллагIа даь а болх дика баьб аьнца алийта гIертар, планировани ечара кхоачамбоацараш къайладахьа гIертар, нахега болх байта ца хар. Цу эуламеча наькъа тIа бувла нах е кIоарта профессиональни знанеш йоацаш. е шийна карарча нахагара доггIар хьа ца дехаш хул. Цу тайпара моттигаш нийслу лакхехьа латтача а тIахьожам лоаттабеча а органаша шоай болх тесса лелабарех.

Очковтирательство, ца даьр даьд аьнна дIаяздар, планаш кхоачашъярах йола отчеташ нийса ца увттаяр — вогIча тайпара пачхахьалкхен дисциплина теахаяр. Цу эуламеча гIулакхаша тувлаю учет а отчет а, чоалхане доакхх промышленноста, гIишлошъяра, транспорта, юрта боахама планировани елга а оперативни кулгалделга а, къахьегамхошта хьелхашна доал дара органий сий доаду.

Ца даьр даьд аьнна дIаяздарах доала зе алха цох лаьтта а Iац. Цо доккха материальни зе а ду: ца баьча балхах дукха ахча тел, бийдал, гIишлои материалаш, доагор, кхийола хIамаш йоаю е лечкъаю.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1961 шера 24 мае тIанийцад «Приписканаш ярахи планаш кхоачашъяра отчеташ нийса ца увттаярахи бехктокхаме увзара хьакъехьара» Указ. Указа тIа цу тайпара гIулакхаш лоаркI халкъа боахама зе а деш пачхахьалкхенна духьала лелaдераш санна. ХIаьта РСФСР Уголовни кодекса 152-ча статьяга хьежжа на хIама даьча наха кхаь шерага кхаччалца суд а е йоагIа.

Бехктокхаме оз ховшше а план кхоачашъяра статистически е бухгалтерски даннеш харцахьа дIаязъярах, уж чатерналаш лакхехьа латтачен тIахьожам лоттабечен органашка дIаяхьийтарех. Зулам даьраш лерхI пачхахьалкхен отчетноста документаш увттадераши царна кулгаш яздераш.

Малгобекски кирпичаш еча завода хиннача директора С. М. Татаренкос план кхоачашъяьй аьнна моттийтар дукха вокхкагIволча мастерага оттаьь бетта отчет юха язъе а аьнна цунна 14750 кирпичаш ютIатохийтар. Уж фактически даннеш цул тIехьагIа дIаяхьийтар статистически управленен «Чечингромстройматериалы» яхача объединенен.

Из дарах С. М. Татаренко уголовни бехктокхаме а эза набахта чуьалла ха техар. Директора аларагIа бетта баьча балхах йола отчет юха язъяь вокхкагIвола мастер балха тIара дIаваьккхар.

Пачхахьалкхен отчетноста яриганаш ярца цхьана закона тIа дуьц «планаш кхоачашъяра даннеш хоашше а харцахьа дIаязъярах» а. Белгала аьлча, царех лоархI пачхахьалкхен отчетноста тIа плановни заданеш локъяр, хьаьь продукци, материальни ресурсаш, оборудовани, хьайбаш учета юкъе ца хьош къайла дахьар, дIайийна хIамаш кIезигагIа я аьнна дIаваьяр.

Приписканаш ярах законагIа ца доагIаш долча ахча тел премешаш алабенен. Цуьнца цхьана пачхахьалкхен е общественни организацешта доккха материальни зе хул. Цудухьа пачхахьалкхе Iехаяра бехке болча гIулакхаш тIарчи нахагара из деррига ахча кIалхьоаяду.

Ер да цхьа масал. Наурски ремонтно-гIишлошъеча управлене начальник хиннача С. З. Хайдарова план кхоачашъяьй аьнна моттийтар дукха а законагIа йоацаш преми эцар духьа а указаш еннай № 2 йолча формех йолча акта тIа Знаменски культура ЦIен ремонт еш ца даь 1997 сома мавха балхаш дIаенаде, аьнна. Уж харцахьа даннеш дIачуеннай «Чечингрежстрой» тресте, хIаьта план тIехкхоачашъярах 1257 сом преми а хьоьалаьй, цох Хайдарова ше ийцад 240 сом.

Из дар бахьан долаш С. З. Хайдаровна набахта чувалла кхо шу ха техай, цунгара кIалхьоаиадергда 1251 сом.

Дика ховш да квартал чаккхйоалача хана гIишлошъераш фуннагIа-моллагIа аь а объекташ эксплуатаце дIачуяла гIертилта. Дукха балхаш чаккхдаьнза доллаше а приемни комиссе барта йоалае вIаштIехьдоал цар цхьайолча хана.

Наурски районни архитектора Ю. А. Полуянова новкъостаца машинноживотноводчески станце директор хиннача М. С. Дзоблаева профабаца С. С. Гамосовца, керттерча бухгалтера декхараш кхоачашдеш хиннача В. Б. Кесаевайца барта а ваха ант оттаьй котельнии тракторни парка мастерскойи дIаэцарах, хIаьта уж объекташ эксплуатаце дIачуеннай аьнна пачхахьалкхен отчетноста юкъе а яхийтай. Бокъонца дIатехнача котельне де дезаш хиннад 24 эзар сома мавха балхаш, хIаьта мастерске — 32 эзар сома мавха. Наурски района халкъа судо доагIар дир царна. Дзоблаевна, Кесаевана, Гамосовна тайп-тайпара судаш йир. Цул совгIа Гамосовца дIатакха тIадожадир 5189 сом, на да болхлошта доагIачул совгIа цун бехнагIа деана ахча.

Производственни план хIара предприятенен организаценен дола закон да. Из шеко йоацаш кхоачашъе езаш а я. Цу гIулакха тIагIертта къахьега деза еррига коллектив, кулгалхоша. Из итта боаца цхьа никъ мара бац нийса болаш. ХIаьта отчетни даннеш нийса ца увттаю иттагIа бола цхьаькха никъ — пачхахьалкхенна духьала лелаяду гIулакхаш да. ХIаьта из никъ кхоачалу набахта кхачарца. Цу тайпара хIама ца нийсдалийтар боахама организацей, царна тIахьожам лоаттабеча кхыча органий кулгалхой лоархIаме декхар да.

А. МОРОЗОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР прокурора заместитель, юстице вокхкагIвола советник.

Морзол дехьара

КАБУЛ. Воарме вахар дIадоладеннад Афгански столице. Къаьстта хоалуш да ункхаза вIалла ца соцаш деш дола гIишлои площадкашкара балхаш. ГIирсаш хьалду 25 шера лаьрхIа оттаьча планагIа. Хьалдеш латт наха чуIе а административни цIенош, школаш, берий бешамаш. Тоаеш хозъеш латт улицаши майдаши.

СУРТА ТIА: инженераш Абдул Разаки Абдул Вадуди Кабула центрерча цхьаи гIишлои площадке.

Г. НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашкара хоамаш

ЭШШАШ ЙОЛА МЕБЕЛЬ

Европе а дунен тIа а мебель экспорт яра дакъе ялхлагIа моттиг дIалоац Румыне. Из хьалха латт ФРГ, Итале, Бельги, Франци, Англи яхараш санна дукха хана денз традици а йолаш из арахецаш хилпача мехкел.

Йиъ континентерча 38 пачхахьалкхене мебель лоаттаелта йхоачашду «Технофорестэкспорт», «Экспортлемн» яхача арахьарча торговле предприятеша. ТIеххьарча шерашка экспорта географи шеръеннай. ХIанз продукци дIаухийт Къилбаседа-Америке, Канаде, Австрале.

Хаддаза СРР-ца торговли деласрех портнер я Советски Союз. ТIеххьарча итт шера Румынски мебела экспорт вай мехка кхоаза лакхъеннай.

Массехк шу хьалха «Технофорестэкспорт» яхача предприяте Советски Союзе общественни, культурни, спортивни организацешта лаьрхIа специальни мебель экспортагIа хьакхахьийта йолаяьй. Румынски мебелца кийчъяьча объектех я Москвера «Фили», «Лада» яха кафеш.

(АПН).

ДЕГIАЙОАГIА ЭЛЕКТРОНИКА

Атомни энергетикана цхьана чехословацки экономике гаргарча шерашка сихха дегIадоагIарех дакъа хилва дIаоттаргья электронни промышленность. Из белгалдаь да хургйолча пятилетка (1981 — 1985 шш.) халкъа боахама плана проекта тIа. Ер шу долалуш вIашагIъеллай ЧССР электроника Министерство.

«Руде право» яхача газето яздеш ма хиллара, экономикана шерра юкъейоагIаргья электронни оборудовани, хIаьта 1990 шерага аппараташа торо хулийтаргья 300 эзар гаргга сагага эффективнегIа болх байта, дика кхоергья — 10 — 15 процент — электроэнерги, кIезигъергья дукхача доакъошкара машинаши оборудовании, хIаьта цар дIалоацаш йола моттиг 20—30 процент кIезигъургья.

Специалисташа белгалдоаккхаш ма хиллара, ЧССР электроника сихха дегIайоалаяра программа кхоачашъярца гаргарча хана а торо хургья арахецаш йолча изделей дикал тоае.

(АПН).

Политически обозревателa заметкаш

Китайн Индин: кхохкама бахьанаш

Китая кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Хуна Хуа демонстративно юхаваьннав укх шера октябрь бетта Деле ше е лаьрхIа хинна визит ергйоацаш. Пекин цу тайпара хьалхе а юхаяларо тешал ду, дукххача доазол дехьарча а индийски а гIулакхаш зуьш бараш хетачох, Инде правительства Кампуче Халкъа Республикаца дипломатически гIулакхаш тоесар китайски лидераша чIоагIа Iаьткъв хилара. Амма дуккьал из хинна Iац цаI мара доаца а хоадамбеш дола а бахьан. Кертердар, за, хетаргахьа, эггара боккхагIа болча азиатски шии мехко лийца навкъаш дунен халкъашта юкъера чоалхане проблемаш къестяра дакъе диаметрально вIаши духьала долаш хилар.

Нагахьа санна Деле лаьца никъ машари халкъий кхерамзлен чIоагIъярга, герз дIадаккхарга, Индийски океанах машара зона ярга, дунен халкъашта юкъера разрядка чIоагIъярга бодаш бале, хIанзара Китая правителаш массанахьа а конфликт хьое, дунен тIарча эггара реакционнегIа долча низашца цхьана разрядка процесс кIалеIолла толхаe гIерташ ба.

Пекин США тIема низаш Азе дуккагIа хилара, НАТО яхача тIема блока потенциал совьяларан цун жандармски функцеша «Суэца малхбоалехьара» моттигаш чулацаран тIехьа я, США-ца цхьана Афганистанаи Кампученен духьала агресси лелаю. Кхы а дукха да Китая бехкагIа дунен эггара доккхагIа долча халкъашта юкъера гIулакхаш телхадеш дола специфически хIамаш.

Дуккхача хана денз хьайоагIаш а ира а проблема я, ховш долча тайпара, Китая Индена еш йола территориальни претензеш. Индийски территорена ше тIагIерташ хилар къьхата тIа дIаяздаь Iац Китай. 1962 шера китайско-индийски тIом хилча дIа а лаьца хIанз а Пекинага я Аксай-Чин яхача районера 36 эзар квадратни километр йола индийски территори. Еррига а лаьрхIача 90 эзар квадратни километр я из тIагIерташ йола индийски территори.

ТIа тIа совбоаxаш тIема Iоткъам тIалоаттабу пекински лидераша Индена. Из хьахьокх Инде къилбаседерча гахьарча дIаяхийта гоннахьа нахаддаш еа тIема объекташа. Индена духьала дерзадеш дола Пакистанашара тIеман лалакхаш тIа-тIа кIоаргдахар. Китая биллаб Синьцзян Пакистанаца юкъахь бола Каракорумски стратегически никъ. Цунах шерра пайда эц Китая. США, хьмча малхбоалехьарча мехкаша Индеа Афганистанал духьала дIа а-

ца хьоабеш беш латта тIоасихбара. Цу магистрала къаьст-къаьстача доакъошка Индеха, ДРА, кхыча мехкашта тIаерааяь йола ракетни установкаш оттаьй иттайцаша.

Пекински гегемонизм империалистически службашца юзаенна я ункхаза. ХIанз укх сахьате, масала, ЦРУ балхахой, британски, пакистански, китайски специалисташ юкъе а болаш йола экспедици я стратегически магистрала Инде къилбаседенгахьарча доалоцарча участкаш тIа деле транспорт алсамъяккхара тораш тохаш а СССР, Индех, Афганистанах йола шпионски информаци гульергйола электронни оборудовани дIаоттае моттигаш лохаш а.

Пекино дукха герз лоаттаду Пакистана. ТIеххьарча шерашка дикка алсамдаьккхад Китаера пакистански эскарга кхоача герз, хIаьта цу гIулакхо а дикка шекйоах индийски общественность. Ховаш да, Китая ший ядерни бомба хьае новкъостал а ду Пакистана, ихьметтел цунна китайски полигоне тохмамаш дайта кийча а я яхаш.

ТIеххьардар, Пекино ший махулла хьал а хьею, хьал а лоац Инде къилбаседа - малхбоалехьарча штаташка лела сепаратистски бандаш.

Цу дерригина а хьагойт Мао тIехьено кхайкаю а тIагIертта чаккхйоаха а тийша болх боала принцип йоаца, дерригача азиатски халкъашта кхераме йола гегемонизма политика. Царна хIанз дагалаттараш дIаяхача бIаьшерешка баьхача агрессивни китайски императорашта дагалаьттараш да — Китайна гоннахьа воссальни пачхахьалкхений система хьаяр, цул тIехьагIа цхьаннена тIехьа шоллагIьяр йолаш уж дIаяххар.

Инде чаккхйоаха блокех дIа ца кхетара политика, машар чIоагIбар, халкъий суверинитета йоакхо яр, цун прогресса новкъа дегIаахар санна дола хIамош да китайски экспансена цIенхаштта духьала латтараш. Дуккьал цудухьа гIерт Китайрабераш доазонашкара Iоткъам гуччахьа чIоагIбе а сепаратистийн бандитски формированей гIоаца мехка чурча гIулакхашта духьал юкъегIертаре масштабаш шеръе а.

Инди чIоагIа хьаштдолаш а территаха дуьнена. Дуьнен прогрессивни общественность, социалистически доттагIален мехкий халкъаша цхьатерра хьаьст-хьаьстайо Инди принципиальни политика, машар тIехьара, из Азера стабильность машар чIоагIбен фактор йолуш я хоьш.

Игорь СИНИЦЫН,
АПН политически обозреватель.

ЮГОСЛАВИ. Крк яха адриатически йоккхагIъарех йола гIайре материкаца ювзаш долча кердача тIаь тIа (сурта тIа) гIолла хаддаза лела йолаеннай автомобилаш. Керда ши пролет йола из арочни тIий 1440 метр дIаьха да. Цун йоккхий пролеташ алхха кхаь бIоагIа тIа латт. Кемаш лелaдара а духьале яц цун аркаша.

ТАСС фотохроника.

Калейдоскоп

ВУВШ ДОЛА ВОДОРОД

Садикъа Йовхал лаьттачул тІехьагІа азиатски мехкашка долалучу муссонин догІаша дегІа тоьъам беш йола шелали нхашта эша тІоадали ена Іаъ. Халахете а, муссонаш оттачул тІехьагІа дукхагІа хул чеццара лазарш. Эпидемеш дІадарж юрташка а коммунальни боахама нерттІа цоьл ца деча городашка а. Къаьстта дукха лазарш хул къеча наькха кварталашка.

Иштта хьайна лазар хІанз а дІадаланза да Пакистана эггара йоккхагІа йолча Карачи яхача городе. Ахкан муссон йолча хана июльски цхьан дийнахь итт бер делар. Лабораторе даьча тохкамаша хьахьенхар, лазар лацара бахьан городерча водопроводера хий цІена ца хилар долга. Городера Іадал сихха оарцагІдаьлар. ВІаштІехьдаьнхар холера яхача лазари духьала бераш та массови вакцинаци е, хІаьта а бутт чанхбоаллаш лазар кха а хилар.

Цунца дувзаденна моттигерча прессо белгалдаьнхар, городера Іадал а централни правительство а къе нах баха кварталаш хила Іалашъелга тоадара сихха оарцагІъалла езилга.

(АПН).

«БАЬЦЦАРЧА БІЕХАЛА» МАРХІА

«Английски милорд санна вехна ва» олаш шерра дІахеза дешаш таханарча Великобритание уж доагІаш аьнпалга хьаьнохк. Эпидемин мастабашка кхоачаш дукхагІа хулаш боагІа мехка алкоголизм. Могашал лораяра дешашта волча секретара Патрик Дженкинна алкоголизмаца къовсам лоаттабара хеталь Кардиффе хиннача дуней хьалкъашта юкъерча конференце аьлар: «ТІехьарча итт шера ца лазар кхийтта нах 40 процент дукхагІа хиннаб. Вокъонце волга я ховш, 740 эзар соггІа алкоголик ва». «Дейли миррор» яхача газето дувцачох. Англец Уальсен графствашка бяхача нахах хІара тиъаь пхелагІа вари Шотландеи Къилбаседа Ирландеи хІара иттлагІа вар хІана вац аьннеи цу коча оамалца дувзаденна цІенхаштта психически лазараш долаш ба.

(АПН).

ПХИ ШУ ДАЬННА УКРОТИТЕЛЬ

Сагиб — Швейцаре хІанзалца эггара хьалха Іодаь цаІ мара доаца пилл. ХІана цун вурийтта шу даьннад, дозал да кхо тойни кхо бІаь килограммен. Цун профессе — цирка артист. Луи Кнея — Сагиба дрессировнаечун — пхи шу. ХІара дийнахьа ше Іомадеча доккхача пиллаца цо массехк сахьата занятеш ю. Манежа тІа выступленеш еча хана Сагиба лаьрххІача тускар чу а ховаь лелаву ший да, муцІарца хьайиву иа, тайп - тайпара гимнастически трюкаш ейт ший нерта тІа а ниа болча букъа тІа а. Номер зрителашка массаза дукха эзаш тІаяйю.

(АПН).

РАДАРО ГУЧАДАЬККХАР

США аэронавтикен космически тохкамийн Къаман управлене (НАСА) заказагІа хьалъяьй Венера тІехе Іомаергйола радиолокационни установка. Цо болх мицта бу хьожаш хиннаб Гватемала листача джунглешка. Укхаза гучадаьннар майя къаьнарча паччахьалкхен эггара къайла лаьттачарех цаІ: мишта вІаштІехьдоалаш хиннад фийг бола ялат хьа ца хулача ушалаш латтача территоре тІа массехк миллион саг кхабе?

Тохкам деча хана кердача радара Гватемала листача хьуна юкъера гучаяьлар вай заман 800-ча шера хьаьнъаь ирригационни каналий шерра сеть. Радиолокационни установко «гучадаьккхер» нийса долга бакъдир археологаша Ричард Адамсен Патрик Калбертен. (АПН).

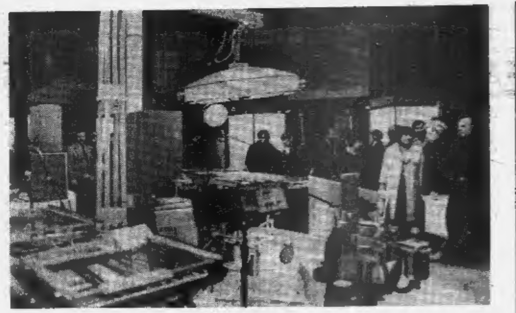

МОСКВА. Ткъаь пхиъ мехкара 450 фирмей организацин дакъа лоацаш я «Унахцlено лораяр, медицински техника, молхай препараташ» — «Унахцlено лораяр-80» яхача дунен халкъашта юкъерча шоллагІча выставке. Из хьайиллай «Сокольники» яхача московски парке.

Выставка йоккхагІъярех раздел я советски яр. Итт эзар совгІа квадратни метр йоккхача майдан тІарча экспозице хьахьенха я унахцlено лораяра, медицински Іилма, техника ерцига сфераш. Из я вай мехкарча ткъаь итт гарттача министерствай бІаьш йолча предприятей, Іилматохкама институтий, конструкторски бюрой, организацей продукци.

Советски стендаш тІа я миниатюрни барокамераш, «искусственни дега» аппараташ, «искусственни жим», интегральни схемашца болх беш йола диагностически аппаратура, медицински лазераш кхы дукха яраш.

Медицинера тамашийна керда хІамаш хьахьокхаш да СЭВ членаш долча мехкий стендаш тІа. Австре, Японе, Голланде, Финлянде, кхыча мехкий экспозице.

СУРТА ТІА: выставка советски разделе.

В. СОЗИНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Милице гІулакхаш

МОЛЛАГІБАР САННА БОЛА ЧОПИЛГ

МаьркІажийга кхаьчача ханна телефон техар Эльдаровга:

— Новкъост воккхагІвола лейтенант! Мидаев хьалаьцав. Операци чакхъяьннай...

— Доккха баркал да хьона из дика хоам барах...

— Къамаьл саббарагІа де гІертер Моьхьмад, цхьабакъда, дог тохаденна из хилар хайташ яр оаз. ХІанзза кхаьчача хоама мах меллаб ховш вар воккхагІвола лейтенант. Цунна ховра, тахан «Операци чакхъяьннай» аьнна хоам бар духьа шиъ бетта шоай са ца кходеш болх беш нах хилиилга.

Ах бийса яьнна дукха хьэр ю цІенгахьа воагІаш. Военни ІаьдалагІа сихача боралагІа воагІар Эльдаров городера улицашка гІолла. ЛаьгІо елхаш лай чоалпаш яр. Чакхъяьннача оперице хІана ше уйла яц аьнна а хеташ, Іан тІехь сатоссаш латтача заман сатемо санаргІатдаькккха воагІар. Массаза а, гІулакх даь даьначул тІехьагІа, хул цун иште уйла. ХІара зІамигга мара ене а, наб яйнен садуаши, котало яккхарах хулаш дола дика совгІат из сатем ба.

Іуйрийна дежурне хоам бир: «Городской рынкера кафе яйхай. Кор а дохадаь чубаьннаб зуламхой. ТІагІоллара баьча тохкамо хьахьенхар, инкассаторашка дІа ца а хьош аллийса 30 сом. дукха мелар. мах беш чулаттача кхалсага тІормит бихьа хилар. Из хатар хиннача яхар оперативни група.

Къовл даь моттиг бокъонца техача гучадаьлар, кафе чубаьнна зуламхой шоай цІагІа санна паргІате лийна хилар. Шоашта кера ена хІамилг бащха йоккха ца хилар кхета а даь. низ чубоьла лаьрхІад цар шоашта. Массехк чхьагІар шушен тІакхалла хІамеи хьа а нийца. сатийнна истола хьалхашка Іохайшаб уж. Шоай из болх баь а баьнна, дІалийлхха дІабихаб.

Цу Іуйрийна йІаькъалаццар совещани. Уголовни розыска начальника Кинтко Анатолий Ивановича, хІаране дувцачунга ла а дийгІа, хила тарлуш йола зулама белгалонаш йийца а, йийца. аьлар:

— Цу къоала духтІаборла гІертарах кхоачаьйий ма Іелаш. бокъонца уйла тІа а йохийташ теркалъелаш хІара сводке. Вайна мича хов. керда зулам мича а маца а гучаэккхергда.

Тохкам беш даьхача хьалхарча деноша цхьанна а хІаманна духтІаваккханзар. Цул тІехьагІа керда хоам кхочу: «Ватутина цІерагІча улицагІара продовольственни тика йихьай. Зуламхоша шоашца дІайихьай сейф».

Уж шаккхе зулам даьраш цхьа тайпа нах хиларах дегабуам бар Эльдарова. Цхьабакъда, хьалаца ер ма дий аьнна гучадьнна хІама дацар. ХІаьта а дукхача шерашка баьчи болха опыто хьахьекхар: бокъонца теркалбига, шоаш хьабовзийтар зуламхоша.

ГаргакхоачаШ латтар керда шу. Зуламхоша, милице болхлошта шоаш совгІат луш санна, кхы а диънехьа къовл дир. Кор а дохадаь шоаш чубаьннача городской рынкерча нефе чура касса шоашца дІайийхьай къуша: «Рассвет» яхача тика чура безача маьха сувенираш лочкъаьяй; педагогически училищера, цхьаьннена тІехьа шоллагІъяр хьош, безача маьхе шиъ стереопроигрыватель йихьай.

Хатар хиина моттигаш зувча хана уголовни розыска болхлой тІехь-тІехьа дукхагІа дог теша ма болх баьраш цхьа зуламхой хиларах. Уж хьагучабахаре болх ийсача ваьъагІа дІахьош бар.

— Вувхьа а вувхьаш Эльдарова кабинете хьачуваьлар укхаша цхьана из зуламий орг хьалуташ хинна Кравченко Анатолий.

— Моьхьмад, хьажал педучилище хатар хиннача моттигигте хьожаш лелача хьна сова фу хоралай! — Цун тІаьрьюкъе уллар тедаденна тешо а доахнаш бола массеза а леладеча чопилгех цаІ.

Бакъдар аьлча, цу пилгах хила а хилар зуламхо хьагучаваьккхара дола доккха бахьан Лабораторе техкача хьааьлар цу тайпара чопилгаш маІвча наха Іай юхъеча полтоштен курткаштен дугІ. аьнна. Городерча ерригача тикашка ха дезаш дир. цу тайпара барзкъа вайнига девад-денадац.

Эггара хьалхагІа баьча тохкамо цхьанна хІаманна духтІаваккханацо. Юккера а. цхьан тика тІа мах беш латтача кхалсаго дийцар кхаамо чопилгаш дагІа куртказш яьхка хилар а уж фу бос болаш. мишта яр а. Зулама тІавуташ доло тайпг бедера уголовни розыска болхлошта.

...Цкъа дежурстве а хинна чувоагІаш Анатолена бІаргавайра бокъонца йийцар санна йола куртка тІа а юхаш хьвоагІа зІамигта саг. Дагадаьллачох бокъонца ший са кхийча санна хийтар цунна. хІаьта а, цхьанна а тайпаро дегабуам бергбоацаш хьана везаш дар из гІулакх.

— Иьп. зІамигта саг. — тІехьакхайкар цунна инспектор. — алал, бокххала, а масса сахьат даьннад вайна? Са дар сеца латт.

ТІанхха, жоп дала аьнна воъ юхавийрзача, Анатоле теркалдир куртка цхьан кисая чопилг доацаш хилар. чопилг бенгІача тедаденна таьш доахнар. Юхе гІолла хьели Іоа тІехбувлача, наьха теркам тІа ца оаэр духьа Кравченкос цунна шийна маре хоаргдоацаш аьлар: «Со уголовни розыскера ва. Бегаш юкъера дІабоахаргба вай». ТІанкха, сакъердай шоаш лелаш санна зІамигача сага пхьарс тІаьнкІал а бедла. отделе дІавигар цо на.

Экспертизо хьахьекхар, куртках чопилгахи доахка таьш цхьатара хилар.

Лаьцар Нургишев Абубакар хиннавар, №8 йолча юкъерча городской профессионально - технически училищера дешархо. Лоткъам беча хана цо дийцар, кІеззига-дукха лелае шийгара куртка Матаев Русланен Мидаев Султанен йихьаяр яхаш. Сенна? Иштта, лелае. ХІаьта юхаенача хана чопилг боацаш яр из.

Архиввера корадир Матаевеи Мидаевеи делаш. Хьалхагіа а къинабар уж судалаш яь. ЦаІ къовл дарах суд яь хиннав, вож — харцахьа лелараx. Уж луаца санкци яьккхай.

Матаев чухьожкаше а лаьцав, хІаьта Мидаев ведда кІалхара ваьннав. Цул тІехьагІа дукха ха яьлча кхаьчар чІоггІа сатийса хоам: «Мидаев хьалаьцав». Вокзала майдан тІара кафе яхьа беннача хана лаьцав из ведомственни йоацача охрано.

Цу тайпара коталонаш мел хиннай, бакъдар аьлча. лархІа хала да. БолхІ Атта хилац из, нагахьа санна Іа ца цІена беш хилта. Милице болх хІаьта а.

А. ГИННО,
Гудермесски района «Красное знамя» яхача газета корреспондент.

ХЬАЛХАРА УРОКАШ

РЕПОРТАЖ

ДІадоладеннад дешара керда шу. Вай мехка мел вола кхаьчетакхо санна, бокххача бехктокхамаца, дешача толамаца кхоачаболх советски хьехархой тІедоагІача шера февраль бетта хьалдаргІдолчи КПСС XXVI съезда.

Дешара шу дІадоладеннад дешара кердача планацеи тоаеш хийнача программацеи. Ейнай хьалхара урокаш.

ИТТЛАГІЧА классе я математика урок Хьехархо Косяк Юлия Константиновна. Е дешара шу ткъаь пхелагІа да цун. Дешара кердача шераца бераш даькъала а дийца, дешара дика аьттув балба шун, аьнна царна ловца а баьккха, ший болх дІаболабир хьехархочо. Из яр алгебра урок. Хьалха дийшар дагадохийташ обзор а яь, дІакхакайир цо «Тригонометрически функцеш къоастаяра белгалонаш» яха тема. Дагалувц правилаш, ю примераш. Доска тІа хьех дешархой Реутова Света, Дзангиев Руслан, Мельникова Ира, Дзангиев Идрис, кхыбараш. Дика кховчашду царех хІаране хьехархочо хьалхашка оттадеш дола декхар. Юлия Константиновнас дика вІаштІехьбаьккхаб дешархошта биза кхетам балара болх. гуш да шийна, хьалхашка латта бехктокхам бовзиш из урокага кийчъенна йолга. Хьехархочун чоалхаенча хаттарашта дизза жопаш лу дешархоша Косяк Анатоле, Афанасенко Александра, Колоев Руслана, Петров Юрес, кхычар. Оттайир хьалхара пхиаши йиаши. Ше цІагІа е аьнна дешархошта луш йола задани дифференцированно лу хьехархочо Ю. К. Косяка. Из ІалаьмагІе дика да. Дешара шера эггара хьалхарча урокера дейз математикага дика кийчлуш хила тІахьех цо дешархой. Дика дІахьехаш хилча, дешархо а тІакхуш хул дешара, хул кхетиш.

Ший предмет дика дайза ма Іеш, шийна ховр дешархошта дІалуш, цу балха дикагІа йола опыт Іоаеш товеш, шаьръеш хьайоагІа Ю. К. Косяк.

БУЛГАКОВА Зоя Кирилловна — литератор я. ІалаьмагІе чІоагІа деза цунна литература, искусство, театр, кино, музыка. 1-ча сентябре цо дІадоладир цу балха ткъаь диъагІа дола шу. Из а хьалхара урок иттлагІча классе луш яр. Поэзех лаьца дувц уроке. ЛадувгІеш багарий безам чІогІа тІабодаш, артисто санна хоза ешар хьехархочо Светлов Михаила, Беранже Пьера Жана, Ибн Сина кхычар стихаш. Стихотворенеш еша ше йолаллехьа цар авторий вахарах, кхолламах лаьце дийцар цо. Дувцар царех хІаравар шийна вовзаш хилча санна хоза, дика. Укхаза цун эггара дикагІдар фуд аьлча из дар, литература, поэзе терминаш ца ювцаш, вахарах, эхь-эздалах, хІара сага общества хьалхашка оттадеш дола декхараш дувцаш, уж цу стихашца къестадеш, безам тІаувзаш хоза дийцар цо.

Бокъонца йола поэзи массаза а чулоацам кІоарга болаш хиннай. Вай дегаш хьест цо сагаццарча безамца, диначахозача хІамана саг тІахьех, цунах кхетаву. Цо новкъостал ду сага хьалхашка эггар хало ла, цу халонал котвала. Хало тІаэттай аьнна воха ца воха низ лу. Массала а сагах лаьца къовсам лоаттабеш хьайоагІа поэзи. Дуне кхеллача гІоза дейз майрра духьала латт из вонна, харцонна, тийжача базха, низ бара. Хозагта дешай хьехархой аьхад цхьан дана литература хьехархоех. Из баъ да а да. ХІана аьлча шоай коллегашта тара боваш, аккхар кара да адам кхеллача гІоне наха ІалаьмагІе бокххача безамца тІаэцаш лоархІаш хиина герз — деша искусство. Из искусство кІоаргагІеи шаьрагІеи йовзаш ма хила, цунах эрудированни саг лоархІ, хІаьта гІоза кхоане хьалъеш доалача советски халкъа уж тайпа нах дукхагІа эш, царех латт вай общества низ.

ФИЗИКА хьехархочо Иванов Анатолий Леонидовича ший хьалхара урок «хьаькъала зарядках» йолайир — ворхІлагІча классе дешаш долча бераштта цо хьалхашка оттайир машинаш йолайолийтача йовхалий проблемаш. Хьалха дийшар дагадохийташ. вахаре нийслург юкъедоаладеш, цар кхетам ирбеш дика дІайикъар хьехархочо из урок. Цо дувцачох дика кхет дешархой С. Черкашинов, И. Щуркин, А. Бадиев, Э. Лежейко, кхыбараш. Цудухьа оценкаш а оттаю царна дикагІа яраш. Берашка уйла кІтаю, йоашхаш. йола тема беррига дешархой юкъеозаш, цар хьаькъал сомадоккхаш товза дІаьхьо Анатолий Леонидовича ший урок.

ХІанз дукха дувц урока формах, цо дІадехачох лаьца. Хьехархой урокаш тохк, цар мах бу. Бокъалдар аьлча, цу гІулакха эггара бехктокхамегІа вола судахо-дешархо ва. Нагахьа санна хьехархочо дувцачуяга цо сакъердамца ладувгІаш хулс, цунах из кхеташ хулс, дика я хьона хьехарун урок хІара форма. Эггара дикагІа йола форма я дешархоша тІаэцаш йола форма, цар безам тІабодаш, ладувгІаш йола урокаш.

ЦХЬАТАРРА бац хьехархой. ХІаране шиъ ший оамал я шишшиш тайпара хьаькъали говзали я. Цудухьа урокаш а ши-ший тайпара дІахьу хІара хьехархочо. Цхьабакъда, из иштта дале а Карабулакерча школа хьехархой цхьа масал да — массане а шоай хурдаь дика елар хІара урок. Йиза урокаш яр уж, хІара дешархочов биза кхетам луш. царна дІадахар дагадохийташи, кердадар Іомадеши.

ХІара денна классе чувоал хьехархо, берашта хьаькъал дала а уж дикагІа кхетабе а дагаволаш. Бокъалдар аьлча, хьехархошкара да вай къона тІехье дийша йолаш, эхь эздел, долаш, кхетам кІоарга болаш хьалкхеяр, цхьабакъда, нагахьа санна берашта хьехархото ший дега безам дІалуш ца хуле программаш товльяр, методика кийцаяр аьнна хьабоала пайда бокхха хургбац. Цудухьа ІалаьмагІе бехктокхаме да хІара хьехархочоа хьалхашка латта декхар.

М. ФРОЛОВ,
РСФСР школа веслужени хьехархо.

ВЕЖАРИЙ ЦІЕЙНА ХЕТАЯЬ

Самарднийкахьа «Оргтехника» яхача производственни объединене культура ЦІагІа хилар Грознерча партийни, советски, общественни организацей вакалийц Нохч-ГІалгІайчене тайп-тайпара гІишлои еш къахьегаш боахкача Болгарерча гІишлонхойи Болгаре социалистически революци хинна 36 шу дизара хетаяь торжественни собрани.

Собране доклад йир КПСС Грозненски горкома бюро члена, КПСС Старопромысловски РК хьалхарча секретара С. М. Магомадова.

Цига дакъа а лаьцар, къамаьл а дир болгарски гІишлонхой группа партийни бюро секретара А. И. Васильева.

ХІАРА ДЕЗАЛА — ГАЗЕТАШ

Газеташ, журналаш язделга республике гІолла хІанз дІадоладенна мара деце а. Ведана района Элистанжерча юкъерча школе чакхдаьнна даьннад. Из мероприятеш дІайолаенначе хьалхарча дийнахье а дека дукха дешархойи беррига хьехархойи юкъеозаш дІайихьар из кампани классашкей школал арахен беча балха организатора Хаджимуратов Сулейман Яхьхановича. Ший болх дика лелабаь ца Іеш юрта, мел хулача дикача хІамай активист а ва из.

Со укхаза волаш, Сулейман волча чуваьлар эрсий меттии литературан хьехархо Ахматханов Бадруди Зиаудинович, гІадвахарца кхоъ баьккхар цо: «ИттлагІча «б» классе подписка чакхъяьннай». Цу классе 25 дешархо ва, царех дукхагІа бараш комсомольцаш ба. Цудухьа эггара хьалха цар яздир «Комсомольское племя», «Комсомольская правда» яха газеташ. Классе дукхагІа болчар шиъ, кхоъ издани яздир. Ший тетрада тІа дІаязъю Сулеймана подписка дикагІа чакхъяьлха классаш. Царна юкъе я Исраилова Разита Якубовна классни кулгалхо йола 5 «а» класс. Везирханова Салмату Такаевна классни кулгалхо йола 4 «в» класс. Школерча 35 хьехархочо а яздаьд тайп-тайпара дукха газеташ, журналаш, кхыйола периодически изданеш.

М. ГАДАЕВ.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «ДІаькъалха доле вІаьжаш!».
10.00 — «Хьалхе ць следстви» яха телевизионни документальни фильм. 1-ра сери.
11.05 — «Нали сагаха дуь». Нистонъяча — керддадараш.
14.30 — Керддадараш.
14.50 — «Тешама урикаш» яха документальни фильм.
15.10 — «Эрсий кхаьмаьл».
15.40 — «Олимпийски война мише ба». Къонача спортсмена бокхха ирена.
16.10 — Эфиопе вьамаи дезача денга — революци Денга. Кинопрограмма.
16.00 — ДІаьвкх РСФСР халкъа артиста Л. Исчиперенко (балалайка).
17.10 — «Кагирхой адресаш».
18.15 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Хьалхе ць следстви» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 2-гІа сери.
20.00 — «БІаьстанара селаІад» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккейга лоаза дунен халкъашта юкъе кейкъосташка вІашагІлаккхетар. ЧССР вІашагІлатеха команда — СССР вІашагІлатеха команда. Прагера передача. Перерыве — «Тахан дунен тІа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05; 17.30 — Ильин шокаь.
8.35; 9.35 — Ашараш. 4-гІа класс. «Салтан паччахьах бола фильм» яха Римски - Корсакова опера.
9.05; 14.30 — Фу а мишта а Іомаву ПТУ.
10.05; 14.50 — Испански меттала хьамаьл де.
10.35; 11.35 — «Нгирово лоацаш доал дош а эрсий культура а. 6-гІа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Седкъий сигнал.
12.00 — Студентамта - заочникашта. Лаккхера математика. 2-гІа курс.
13.25 — М. Горький. «Нана маьхе», «Са университеташ».
14.10 — «Ловнаш а города ю», Іадамаш - популярни фильм.
15.00 — «Дика хьоу» яха художественни фильм.
16.00 — А. Н. Островски виксаф. 9-гІа передача.
16.15 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолала».
16.25 — «Шоана, охьалаш» (гІалгІай меттала).
19.00 — «Объектива бехк бу».
19.15 — «Пиинеро керда бола хайшараш». Кинозарисовка.
19.25 — Социалистически кхьа хьалдалаттарвнта дола концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Мотоспортах йола дунен чемпионат. Швецера передача.
20.50 — Московски паччахьалкхен филармоне Академически симфонически оркестро кхоачашъю эрсий композиторий симфонически миниатюраш.
21.40 — «Моарвал да муга, со хьахьачаьчачн» яха телевизионни художественни фильм.

12 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Кагирхой адресаш».
10.00 — «Хьалхе ць следстви» яха телевизионни документальни фильм. 2-гІа сери.
11.05 — «Халкъа творчество». Телевизионни обзорни. Нистонъяча — керддадараш.
14.30 — Керддадараш.
14.30 — Гвинея-Бисау Республика а Зелени Мыса гІайрени Республика а къамни денга. Документальни фильмай программа.
15.25 — А. М. Горьки драматурги. «Мещане».
16.20 — «Москвичаш — карта съездагІа».
16.50 — Л. Бетховен. Хьалхара симфони.
17.15 — «Вильсъ» яхача телевизионни документальни фильма премьера. Гіорла 200 шу дизарга.
17.45 — «Орленок» яхача телестуде юкъаре Советски Союзна Турпалца авиаце инарал-майорана А. И. Володиница вІашагІлаккхетар.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Вай бераш». Кинозарисовка.
19.05 — «Саульсе ашараш» яхача фильма-концерта премьера.
19.50 — «Ер нортанувъа дуне» яха документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккейга лоаза дунен халкъашта юкъе кейкъосташка вІашагІлаккхетар СССР вІашагІлатеха команда — ЧССР вІашагІлатеха команда. Прагера передача. Перерыве — «Тахан дунен тІа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05; 12.50 — Іадамаш - популярни фильм.
8.35; 9.35 — Истори. 4-гІа класс. Къаьнарча Киеве.
9.05; 14.15 — «АБВГДейка».
10.05; 14.45 — Англиски мотт.
10.35; 11.35 — Истори. 6-гІа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени. Матери сахьаташ. Дунен кхоагІон цун материальность.
12.05 — Ч. Диккенса вахара а творчества а оагІонаш.
13.25 — Студентамта-заочникашта. Советски белъаний системе а, принципаш а, чулоацам а.
15.15 — В. И. Ленина хьаькъала воазонхой. М. Прилежаевас дуэм.
15.50 — Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай драматически театра «Майра Киканг» яха спектакль (нохчий меттала).
16.40 — «Сийлаь - доккха доттагІаш хьадаьнна меттигаш».
17.00 — «Дешархо» (гІалгІай меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.40 — Къаьна депутатий советашка (нохчий меттала).
18.00 — «Шун истола тІа бІаьсдараш».
18.15 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолала».
18.35 — «Сони иезар — янво». Режиссер С. Мамилов.
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Кубань» (Краснодар) — «Спартак» (Москва). Краснодарера передача. Перерыве — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.35 — Вюртембургски камерни оркестра концерт.
21.40 — «ВорхІ нянка» яха художественни фильм.

РАДИО

11 СЕНТЯБРЬ

6.10 — «Юрт: гІулакхаш а вехараш а» (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Кавказа халкъий эшарш (гІалгІай меттала).
8.40 — «Барттайнача дезале» (нохчий меттала).
8.15 — Лора хьехамаш. «Кирта бохабу малар дега цІаккха а тІехьа дац». Беседа (нохчий меттала).
9.30 — Хоамаш.
9.43 — «Бебиш бола лайна» (нохчий меттала).
17.10 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.11 — Ипполитов-Иванов. «Кавказски эскизаш» (эрсий меттала).
17.33 — «Коммунистан хьалхалетте» (гІалгІай меттала).
17.50 — «Ден темах» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Дега хьехачнаш» (гІалгІай меттала).

12 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Іуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Советски вахари» яха радиожурнал эрсий меттала).
8.55 — Иллеш доах Токкаев Сулеймана (нохчий меттала).
9.15 — «Пятилетка тІехьара шу толамашца чакхдаккха». Беседа (гІалгІай меттала).
9.30 — Силос кийчъеш латта (нохчий меттала).
9.45 — «ДоттагІий ошаш» (эрсий меттала).
17.10 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.11 — «Агитбригада — хьалгІарча стане». Беседа (гІалгІай меттала).
17.20 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала).
17.40 — Халкъа эшараш (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Хоамаш.

Хоаттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш. Іуйрийна дохн а доаллаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—Я метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22—27. Грозне 25—27 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Нхоана цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 23—28 градус йІовхал йолеш хилен тарлу.

Метеостанци.

ДЕННЕИ БИЙСАННЕИ БІАРЧЧА ОКЕАН ЭЛЕКТРОЭНЕРГИ

Тахан вай мехкарча электростанцешна деннеи бийсаннеи 3,5 миллиард киловатт-сахьат лу — гІорьаьнна йола ГОЭЛРО план кхоачаш доладеннача 1921 шера луш хиннача электроэнерги ворхІазза дукхагІа. ТІаийца укх шера 60 шу дездеш йола из план чоалхаенча хьалашка кийч а ль. чІоагІъяьй. Боккха мохк монал эттта, дерригa дохадаь, инфляци йолаш бар. Энерги йоацаш сеца латтар трамвайш, кІагІа йоагше хІама яцар, даа хІама хьанийцде йиш яцар. Дунеш хьалхарча, граждански тІемаша, цул тІехьагІа доазол дехьарча интервенце тІом хьалехьа хьалха хиннацунца нийсйича а гаьнна тІехьашка яьккхар Росса. хІаьта тІом хьалехьа из промышленни продукци арахецара бархІазза. электроэнерги яьккхара 12,5 - зза гІехьаосар США-ал.

ГОЭЛРО план чІоагІъеш хиина Советий Ерригроссийски VIII съезда делегаташ багІар московски Доккхача театре хьаийсъевнар тІайинка — зале цІи йовгийцар. КІезиг-дукха а цу чу сийрда хилийтар духьа, города центр а кхьметтел Кремла цхьа дакъа а электросетах дІакъоастаде дезаш хилар.

Дукхаенешта плана задеш фантастически хетарах цецвала хІама дац: 10 — 15 шера вурийттаза дукхагІа цикха езар электроэнерги, болат 3,5-зза дукхагІа доаладе дезар. кІор ворхІазза дукхагІа баккха, кьахат 23-зза дукхагІа арахеца дезар... Цу юкъагІа юхаметтоттагургдац аьнна хеташ хиннар юхаметта а оттадаь. революци яале хьалхарча Росса эггара лакхагІа хиннача боарамал тІех промышленни продукци шозза дукхагІа арахецa езар.

ГОЭЛРО план халкъа боахама дунен тІа хьалхара а цаІ йола а план я. Электрификаци цуа керттера гІулакх дар. бакъда, цу тІа цун чулоацам чакхбоалаш бацар. Йоккха 30 электростанца хьал а яь. уж энергосистеме вІашагІтохарал совгІа, плано лерхІар промышленноста. транспорта лоархІамегІа дола доаькъои дегІакхуаллига, къахьегама низаш дикагІча оагІорахьа дІанийсделга. халкъа боахама пропорцеш тоаделга. Іалам лораделга. доккхий социальни хувцамаш делга. Иштта ала йиш я: ГОЭЛРО планагІа хьахиннай социалистически планировани, цунна юкъенъхкай тахан а тІехьа пайда эцаш йола цун фундаментальни принципаш.

Бакъда, 60 шу хьалха теша хала долаш геттара йоккха хийтта цифраш тахан сел йоккха а хетац. Укх пятилетке энергетически низ 55,6 миллион киловаттал совбаргба, уж ГОЭЛРО 32 план миссел хІана дац аьнна да. Цхьан хана 10 — 15 шера лаьрхІа хинна программа хІанз цхьан шин бетта кхоачашъю. Волга тІа Костромской ГРЭС-е хьалъеш латтача энергоблоки 1,2 миллион киловатт низ ба. из дукха кІезигагІа бац ГОЭЛРО планагІа хьалъяьча еррига электростанцей низал.

Александр ГУБЕР.
(АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05313. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4320.